

Doğu Akdeniz’de Türkiye İçin Önemli Bir Güç Çarpanı: İskenderun Limanı ve Stratejik Önemi

An Important Power Factor for Türkiye in the Eastern Mediterranean: Iskenderun Port and its Strategic Importance

Ozan TUNA*

Muzaffer
YAMAN**

Abdullah Talha
KILIÇ***

* Doç. Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, Yalova, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4762-4286
E-posta: otuna@msu.edu.tr

** Uzman, Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Sonar Bölümü, Yalova, Türkiye
ORCID: 0009-0001-1692-2152
E-posta: yamanmuzaffer2@gmail.com

*** Uzman, Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Sonar Bölümü, Yalova, Türkiye
ORCID: 0009-0001-2583-834X
E-posta: talha161923@gmail.com

Geliş Tarihi / Submitted:
23.11.2023

Kabul Tarihi / Accepted:
24.06.2024

Öz

Bir limanın hangi koşullar altında stratejik bir öneme sahip olabileceği, askeri, siyasi ve iktisadi potansiyelinin tespit edilmesi ile anlaşılabilir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı İskenderun limanının stratejik önemi ve Türk donanmasına sağladığı avantajların tespit edilmesi ve incelenmesidir. Limanın sağladığı avantajlar ve stratejik öneminin anlaşılması ve objektif bir değerlendirmesi için bölgede varlık gösteren diğer deniz güçleri de incelenmiştir. Arşiv belgeleri ve ikincil kaynaklardan istifade edilerek yapılan analiz sonucunda, İskenderun limanının potansiyelinin Türk donanmasına Doğu Akdeniz’deki gelişmelere müdahale ve deniz kontrolü noktasında bir caydırıcılık teşkil ettiği ve psikolojik üstünlük sağladığı öne sürülmektedir. İskenderun körfezinin sağladığı coğrafi avantajların Türk donanmasına yönelik muhtemel tehditlerini ve düşman unsurların istihbarat toplama gayretlerini zorlaştırmaktadır. Son olarak limanın, kuvvet projeksiyonu bağlamında daha az bir kuvvetle gelişmelere müdahale olanağı vereceğinin altı çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Stratejisi, Deniz Limanları, Kıbrıs, Soğuk Savaş, Caydırıcılık

Abstract

The factors contributing to the strategic significance of a port can be comprehended by assessing its military, political, and economic capabilities. Accordingly, this study aims to determine and examine the strategic significance of Iskenderun port and its benefits to the Turkish Navy. To systematically comprehend and impartially assess the benefits and strategic significance of the port, other naval powers in the region are also examined. Based on an analysis of historical documents and secondary sources, argued this study that the Iskenderun port has the potential to act as a deterrent and give the Turkish Navy a psychological advantage in terms of controlling the sea and intervening in events in the Eastern Mediterranean. The Iskenderun Bay’s’ geographical advantages pose significant challenges for potential threats against the Turkish Navy and hinder the intelligence collecting efforts of hostile groups. It is important to emphasize that Iskenderun port will allow for the ability to intervene in incidents using a reduced military presence inwith the context of force projection.

Keywords: Naval Strategy, Naval Ports, Cyprus, Cold War, Deterrence

Extended Summary

This article discusses the strategic advantages of the Iskenderun port to the Turkish Navy in the Eastern Mediterranean. For this purpose, first, it gives a port definition and emphasises the issues that can help a port become strategic. In this regard, the article defines concept of strategy and uses the evaluations of Sun Tzu, Clausewitz, and Moltke for this purpose. As a result, it concludes that the factors determining a port’s strategic advantages are its military, political, economic, and geographical features and that the historical background and geopolitical developments also contribute to this determination. While determining the strategic advantages of Iskenderun port, the article does not provide much detail about the historical background of the port since it is not specifically a history article. Thus, the Byzantine and Ottoman Empire dominations in Iskenderun throughout history are briefly discussed, and the British threat to the Iskenderun port after the occupation of Cyprus at the end of the 19th century is emphasized. While the possibility of a British landing in the port of Iskenderun was discussed during the First World War, information was given about the French mandate administration in Iskenderun. During the Second World War, although Türkiye did not enter the war, it had a closer relationship with the allies, and the idea of opening a new front against Germany through Türkiye was on the agenda of the Allied Powers. In this context, Britain’s arms shipment to Türkiye during the Second World War was also via the port of Iskenderun, and the article explains this issue without going into detail.

The main subject of our study is the strategic importance of Iskenderun port during the Cold War and its aftermath. Therefore, it examines the developments after 1945 in more detail. The reason why we have chosen this period to discuss in more detail is that the developments in the Eastern Mediterranean have increased since 1945. With the start of the Cold War, the Eastern Mediterranean became an important area of competition in the struggle between the USA and the Soviet Union, and this struggle determined the strategic value of the Iskenderun port. Türkiye was also in the western Bloc in this process and preferred the use of this port when sending troops to Korea. In addition, the Arab-Israeli Wars, which started after the establishment of the state of Israel in 1948, and the deployment of the Soviet Union in Syria in the second half of the 1950s also raised the tension in the region.

Another issue determined the strategic importance of Iskenderun port during the Cold War was the developments in Cyprus. Following Türkiye’s decision to intervene on the island in 1964, Iskenderun port was turned into a headquarters. Although there was no intervention on the island at this time, the Turkish initiatives proved that the port of Iskenderun had the potential to handle such an intervention. Since Iskenderun port was not used actively during the Cyprus Peace Operation in 1974, our study does not cover this operation comprehensively. As can be seen, the increase in developments in the Eastern Mediterranean during the Cold War increased the strategic impact of the Iskenderun port, which is the main subject of our study.

On the other hand, while determining the strategic importance of Iskenderun port, our study also discusses the power of possible and potential adversary/rival elements around the port since one of the most important issues that determine the strategic importance of a port is the power and capacity of the adversary elements around it. Therefore, our study examines the strategic advantages of Iskenderun port in comparison with Russian bases in Syria and Israeli ports, as well as the influence of the USA and France in the Eastern Mediterranean. In this regard, first, Russia’s power in the Eastern Mediterranean is examined. Our article emphasises that the Russian influence in the Eastern Mediterranean was more intense after

the 1967 Arab-Israeli Wars and that the establishment of the Soviet Fifth Fleet determined the balance of power in the region. It also states that, in accordance with the agreement signed with Syria in 1971, Russia's the establishment of a base in Tartus and then in the port of Latakia accelerated Russian expansion in the region and that, with the Syrian Civil War that started in 2011, Russia shipped war materials and personnel to the region to a large extent through these ports. It evaluates the current Russian military power in Tartus and Latakia ports and Hmeymin Air Base using Russian sources and points out that the most important bases of the Russians in the Eastern Mediterranean during both the Soviet Union and the Russian Federation period Syria's have been ports in the Eastern Mediterranean. Second our study mentions the influence of the USA in the Eastern Mediterranean and the American 6th Fleet, followed by the emphasis on Israel's power in the Eastern Mediterranean and the presence of the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus, China, and France in the region. In addition, our study briefly mentions the economic impact of the Iskenderun port on Turkey and the region.

Our study revealed that the power parameters in the Eastern Mediterranean are the most important factor determining the strategic advantages of Iskenderun port. The article examines these power parameters and determines that the potential threat to Iskenderun port came from Russia. Although there is no conflict between Türkiye and Russia in the current situation, it seems that the Russians may pose a danger due to their proximity to Iskenderun port if the conjuncture changes. Our study concluded that the fact that Israel does not have a force equal to the Turkish Navy in terms of quantity and quantity reduces Israel to second place in the list of possible threats to Iskenderun port. In addition, since the Russian power in Syria is more valuable to Israel, the possibility of Israel bypassing Syria and heading directly to Iskenderun is very low. The fact that states such as the USA, France, and China are extra-regional actors also puts these in the background regarding the threat potential to Iskenderun port. As a result, our study emphasises that the location of Iskenderun port, which is geographically very close to the region, offers a strategic advantage to the Turkish Navy. Although the biggest threat to Iskenderun port comes from Russia, the permanent reinforcement of Russian bases in Syria will depend on the political will in Russia. In this regard, our study concluded that Iskenderun port is predicted to be one of the most strategic ports in the Eastern Mediterranean in the short and medium term.

Giriş

İskenderun limanının stratejik önemini tespit edebilmek adına öncelikle bir limanın taktik ve stratejik misyonunu belirleyen hususlar üzerinde durmak gereklidir. Liman, gemilerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılandığı, bakım ve onarımlarının gerçekleştirildiği, depolama imkanları bulunan, dalga ve akıntı etkisine karşı doğal veya yapay olarak korunmuş kıyı alanlarıdır.¹ Fakat bir limanın sadece bu özelliklere sahip olması limanın stratejik bir öneme sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Bir limanın stratejik önemini belirleyen olgunun aslında strateji kavramının kendisi olduğunu ifade edebiliriz. Strateji, siyasi amaçlar ile askerî gücü birbirine bağlayan bir köprü vazifesi görmekle birlikte Moltke, stratejinin taktiksel başarının koşulunu oluşturabilmek adına planlanmış pratik eylemler olduğunu belirtir. Yine Moltke, stratejinin beklenmedik fırsatlardan yararlanabilmeyi ve öngörülmeleyen faktörlere karşı da esnek olabilmeyi gerektirdiği görüşündedir.² Sun Tzu ve Clausewitz ise stratejide amaca ulaşmak

1 Hüseyin Murat Üngör, Mersin Limanı ile Doğu Akdeniz'deki Diğer Türk Limanlarının Ticarete Etkileri Bakımından Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, Toros Üniversitesi, Mersin, 2022, s. 44.

2 Antulio J. Echevarria II, "Moltke and the German Military Tradition: His Theories and Legacies", *The US Army*

adına hareketin tümünü bir hedefe bağlamayı temel olarak görmekle birlikte liderlik, disiplin ve arazi koşullarını da dikkate almayı gerektirdiğini vurgulamaktadırlar.³ Sonuç olarak strateji pek çok güç odağını uyumlu bir şekilde bir araya getirip hataları asgarî seviyeye indirebilme yeteneği olmakla birlikte stratejiyi yürüten kişinin de hızlı ve pratik karar verme becerisine sahip olması gerektiği ifade edilebilir.

Bu bilgiler ışığında bir limanın stratejik misyonunu belirleyen kriterlerin başında limanın üzerinde konumlandığı alanın belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Coğrafi konumu, su yüzeyinin derinliği ve sarp dağlarla çevrili olması limanın herhangi bir düşman saldırısına karşı etkili olmasına imkân verebilmektedir. Fakat 21. yüzyıl askerî doktrini bağlamında en etkili silahların hava kuvvetleri olduğu görülmektedir. Bu bakımdan limanın çevresindeki havaalanlarının sayısı ve bu havaalanlarına yakınlığı limanın gerektiğinde hava unsurları tarafından savunulması noktasında caydırıcılık oluşturacaktır. Limanın kara ve demiryollarının kesişim noktalarına yakınlığı da limanın takviye ya da tahliyesi noktasında da avantaj teşkil edecektir. Limanın böyle bir coğrafi avantaja sahip olması kritik bir anda kara, hava ve deniz kuvvetlerinin eş güdümlü hareket etmesini sağlayacak ve bu sayede çatışma durumunda başarı ihtimali artacak ve harekâtı yürüten söz konusu devlete daha az bir ekonomik yük getirecektir. Ayrıca limana saldırı hazırlığında olan güç, amacına ulaşabilmek için bölgeye daha fazla kuvvet yığmak zorunda kalacak ve bu da ancak diğer cephelerden kuvvet kaydırarak mümkün olabilecektir.

Limanın stratejik önemini belirleyen diğer bir husus ise limanın ticaret yolları üzerinde bulunmasının yanında enerji havzalarına yakınlığı ve bu enerji havzalarının dışarıya açılan güzergahında bulunması olacaktır. 20. yüzyıldan itibaren petrol ve doğalgaz gibi yer altı kaynaklarına sahip olmak iktisadî açıdan hayati bir önem arz etmekle birlikte bu petrol ve doğalgazın yurt dışı pazarlarına ihraç edilmesi de bir o kadar önem arz etmektedir. Söz konusu yer altı kaynaklarına sahip devletler daha ekonomik olmasından ötürü bu yer altı kaynaklarının ihracını deniz yolu ile yapmakta ve bunu da limanlar üzerinden gerçekleştirmektedir. Örneğin Batum limanının Bakü petrolünün yurtdışına açılma güzergahında bulunması⁴ ya da Köstence limanının Romanya petrolünü ihraç noktası üzerinde bulunması⁵ her iki limanın da stratejik önemini göstermektedir. Askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik açıdan büyük bir potansiyele sahip bir liman uzun vadede stratejik önemini kaybetmeyecek ve pek çok güç odağının da rekabet alanı haline gelecektir.

Çalışmamızın konusu olan İskenderun limanı, Hatay ve Adana havaalanları ile İncirlik Askerî hava alanına yakın olması ile kritik demiryolu ve karayollarının kesişim noktasında bulunması bu limanın stratejik bir önem kazanmasına olanak sağlamaktadır.⁶ Ayrıca Kıbrıs ve Malatya’daki 2. Ordu Komutanlığı’na da çok uzak bir mesafede bulunmaması, kritik bir anda bölgenin süratle takviyesine, kara, hava ve deniz gücünün süratli bir şekilde harekete

War College Quarterly: Parameters, 26: 1, Spring 1996, s. 91-93; Richard Rousseau, “Strategic Perspectives: Clausewitz, Sun-tzu and Thucydides”, *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 15: 2, June 2012, s. 74-75.

3 Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, (çev. Pınar Erturan), Remzi Kitapevi, İstanbul, 2017, s. 35-36; Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, (çev. Selma Koçak), Doruk Yayınları, İstanbul, 2015, s. 166.

4 Ozan Tuna ve Mucize Ünlü, “I. Dünya Savaşı Başlarında Batum Limanı’nın Stratejik Önemi ve Osmanlı Donanmasının Batum Limanı’nı Bombalaması”, Mehmet Okur, Bahadır Güneş ve Ülkü Köksal (ed.), *I. Dünya Savaşı’nda Karadeniz ve Kafkasya: Askerî, Siyasî ve Sosyal Gelişmeler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon, 2017, s. 263-283.

5 Ozan Tuna, “Alman Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Romanya Ordusunun Askerî Kapasitesi ve Köstence Limanının Stratejik Önemi”, *Karadeniz Araştırmaları*, XIX:76, 2022, s. 2043.

6 Oğuzhan Ünlü, Doğu Akdeniz’de Mersin ve İskenderun Limanlarına Alternatif Üs Liman Yeri Seçimi, *Doktora Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, Ankara, 2020, s. 35-36.

geçmesine imkân sağlamaktadır. Tüm bu bakış açıları çerçevesinde hava alanlarına yakınlığı, önemli kara ve demiryollarının kesişim noktalarında bulunması, Kafkasya ve Ortadoğu'dan gelen ticaret hacminin Akdeniz'e ulaşım noktasında bulunması, Kıbrıs ve Suriye gibi hassas coğrafyalara yakınlığı İskenderun limanının stratejik önemini boyutlarını göstermektedir. Doğrudan bir enerji koridoru üzerinde bulunmasa dahi Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattına ve Kerkük-Yumurtalık petrol boru hatlarına yakınlığı bu açığını kapatabilecek boyutlardadır.

Bu kapasitelere sahip olmayan limanların önemini taktiksel olmaktan öteye geçmeyecektir. Limanın belirli bir dönem için önem arz etmesi de limanın stratejik bir ehemmiyet taşıdığını göstermeyecektir. Limanı kullanan güç odağı, amaçladığı hedefi elde ettikten sonra bölgede kalıcı olmayacaktır. Söz konusu devlet kısa ve orta vadeli amaçları uğruna limanı taktiksel misyonu için kullanıp ardından tüm ağırlığı ile bölgeden ayrılacaktır. Taktiksel öneme sahip bir limanın stratejik misyona sahip bir yer haline getirmek en azından askerî açıdan oldukça masraflı olacak ve uzun vadeli planlamayı gerekli kılacaktır. Bu bağlamda İskenderun limanının gerek sahip olduğu askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik önemi gerekse Doğu Akdeniz gibi hayati öneme sahip bir coğrafyada bulunması göz önüne alındığında önemini taktiksel olmaktan çok ötede olduğu görülmektedir.

Bu çalışma yukarıda belirtilen faktörler ışığında İskenderun Limanının stratejik önemini açıklamaktadır. Bu amaçla önce limanın tarihsel arka planı açıklanmıştır. Daha sonra askerî ve iktisadi değeri bölgedeki diğer donanmaların imkân ve kabiliyetleri ışığında incelenmiştir. Bu konuda yapılmış çalışmaların sayıca ve içerik olarak yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda literatüre önemli bir katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

1. Doğu Akdeniz ve İskenderun Limanı'nın Tarihsel Gelişimi

Araştırma konusunu teşkil eden İskenderun limanının Doğu Akdeniz'de bulunması, çalışmamızı oluştururken bizleri öncelikle Doğu Akdeniz üzerinden değerlendirme yapmaya itmiştir. İskenderun limanının bulunduğu Doğu Akdeniz bölgesi Tunus'taki Bon Burnu ile Sicilya'daki Lilibeo Burnu arasındaki çizilen hattın doğusunu içermektedir Aynı zamanda Levant olarak da adlandırılan bölge günümüzde Türkiye, Suriye, İsrail, Lübnan, Filistin ve Mısır devletlerini kapsamaktadır. Tarihi süreç incelendiğinde ilk olarak Büyük İskender ve Pers İmparatorluğu arasında Doğu Akdeniz'in kontrolü noktasında başlayan mücadele ilerleyen süreçte Doğu Roma ve Sasani İmparatorluğu arasında da devam etmiştir.⁷ Daha sonra İslam Devleti ve Bizans arasında da Doğu Akdeniz rekabeti yaşanmış olup⁸ Bizans İmparatorluğu bu rekabeti kazanan taraf olsa da adı geçen imparatorluk bu hakimiyetini diğer devletlere karşı kabul ettirememiştir. Haçlı seferleri esnasında Kudüs'ün işgali Latinleri bir süreliğine Doğu Akdeniz'de etkili konuma getirse de Anadolu Selçuklu Devleti'nin Antalya ve ardından Alanya'yı ele geçirmesi Haçlı ordularının Doğu Akdeniz'deki üstünlüğünü dengelemiştir.⁹ Osmanlı Devleti'nin Levant bölgesinde etkisine kadar Doğu Akdeniz'de güç sahibi olan her devletin bölgedeki hakimiyetleri kısa sürmüştür. Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki hakimiyeti ile İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde bölgenin ekonomik potansiyelinin arttığı¹⁰ ve Kıbrıs adasının ele geçirilmesinin ardından da iki yüzyıldan fazla bir süreçte bu hakimiyetin kesintisiz bir şekilde devam ettiği görülmüştür.

7 Emine Bilgiç, Doğu Roma İmparatoru Iustinianus ve Sasani İmparatoru Hüseyin Anuşirvan'ın Doğu Akdeniz Politikalarının Karşılaştırılması, *Doktora Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2018, s. 116.

8 Hüseyin Kavak, Birinci Haçlı Seferi Esnasında Doğu Akdeniz'in Durumu, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2016, s. 34.

9 Arif Selçuk Kısa, Selçukluların Anadolu ve Doğu Akdeniz Siyaseti (1081-1243), *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2019, s. 138.

10 Mehmet Korkmaz, *Basra Körfezi'nde Osmanlı Denizcilik Faaliyetleri (1847-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2021, s. 7.

Özellikle İstanbul-İskenderiye yolunun sağlıklı bir şekilde işlemesi ve emniyet altına alınması Osmanlılar adına vazgeçilmez bir gereklilik olarak ortaya çıkmışken Osmanlı Devleti’nin Doğu Akdeniz siyaseti bağlamında Sultan II. Selim döneminde Kıbrıs adasına yönelik bir siyaset güdülmüştür ve bu siyaset ilerleyen zamanlarda Kıbrıs adasının fethi ile neticelenmiştir.¹¹ Kıbrıs’ın fethi de İnebahtı Deniz Savaşı’na giden süreci beraberinde getirmiştir. ¹²Kıbrıs adasının fethi İstanbul-İskenderiye hattının güvenliğini temin etmiş olmakla birlikte ekonomik, askerî ve siyasî bağlamda Doğu Akdeniz’deki statükonun uzun yıllar boyunca Osmanlı Devleti’nin kontrolünde kalmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti’nin Doğu Akdeniz’de kesin bir hâkimiyet tesis etmesinde 28 Eylül 1538 tarihinde Preveze Deniz Muharebesi’nde elde ettiği zafer önemli bir kilometre taşı olmakla beraber 1571 yılında Haçlı donanması İnebahtı’da Osmanlı donanmasını yenilgiye uğratmış olsa da Haçlı donanması İnebahtı’dan sonra Kıbrıs adasına yönelik bir girişimde bulunmamış ve Levant bölgesinde Osmanlı etkisi devam etmiştir.¹³

Doğu Akdeniz’deki Osmanlı hegemonyasına yönelik ilk ciddi tehdidin 18. yüzyılın ikinci yarısındaki Osmanlı-Rus mücadelesi esnasında Rusya’nın bölgeye yönelik faaliyetleri esnasında gerçekleşmiştir. 1770 yılında Çeşme’de Osmanlı donanmasını yenilgiye uğratmasının ardından Rus donanması her ne kadar bir netice elde edemese de Doğu Akdeniz’de Hayfa ve Beyrut limanlarına saldırı gerçekleştirmiştir.¹⁴ Ayrıca Çariçe II. Katerina’nın Kırım’ın ilhakına yönelik bir paravan olarak gördüğü Büyük Helen Projesi’ni de Doğu Akdeniz’e yönelik Rusların girişimleri olarak görebiliriz.¹⁵ Napolyon, Fransız donanması ile 2 Temmuz 1798 tarihinde İskenderiye limanına çıkarma yaparak Mısır’ı işgal etmiştir.¹⁶ Napolyon’un bu hamlesi Koalisyon Savaşları’nın bölgeye sıçramasına sebebiyet vermiştir. Fakat Amiral Nelson, Mısır’da Napolyon donanmasını yok etmiş ve Fransızların Doğu Akdeniz’den çekilmesi sürecini hızlandırmıştır.¹⁷ Fransa’nın Mısır’ı işgali Doğu Akdeniz’deki dengeleri alt üst ederken bu işgal uzun yıllar boyunca Doğu Akdeniz’de devam edecek olan İngiliz-Fransız rekabetine de kapı aralamıştır. Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’da dinamik, modernleşen özerk bir bölgesel güç olarak ortaya çıkması Akdeniz serhattini daha da genişletmiş ve Osmanlı deniz kuvvetlerinin sorumluluğunu daha da artırmıştır.¹⁸ İlerleyen tarihlerde Doğu Akdeniz’deki gelişmeleri etkileyen bir diğer gelişme de Yunan ayaklanması esnasında gerçekleşmiştir. Bu isyanı bastırmakla uğraşan Türk-Mısır donanması, 27 Ekim 1827 tarihinde İngiliz, Fransız ve Rus donanmaları tarafından Navarin limanında kuşatılarak yok edilmiştir.¹⁹ Osmanlı donanması, Yunan isyanını bastırmak üzere yeterli kuvvet temin edemediği için kendi valisi olan Mehmet Ali Paşa’dan destek alarak harekete geçebilmesi Doğu Akdeniz’deki güç dengeleri bağlamında Osmanlı’yı etkisizleştirmiş olmakla birlikte

11 Feridun M. Emecen, “Doğu Akdeniz’de Osmanlı Stratejisi: Sokullu Mehmet Paşa ve Kıbrıs”, Halit Eren (ed.), *Akdeniz’de İslâm Medeniyetleri: Milletlerarası Konferans Tebliğleri*, İstanbul, 2013, 177-178

12 Recep Dündar, “Kıbrıs’ın Fethi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul, 2002, s. 675.

13 Fernand Braudel, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası III* (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Tercan Matbaacılık, Ankara, 2021, s. 324; Ertan Özyiğit ve Halil Özsera, *Barbaroslar: Akdeniz’in Atlantıkmış Hikâyesi*, Deren Matbaacılık, İstanbul, 2021, s. 492.

14 Ali Rıza İşipek ve Oğuz Özdemir, *1770 Çeşme Deniz Savaşı*, Denizler Kitapevi, İstanbul, 2006, s. 171-278.

15 Mahir Aslan, “1783 Kırım’ın Rusya’ya İlhakı Sürecinde II. Katerina’nın Yunan Projesi ve Önemi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 213, 2014, s. 229.

16 Yıldız Çalık Kılıç, Napolyon’un Doğu Akdeniz Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2019, s. 116-119.

17 Kamil Çolak, “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)”, *SAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10:2, 2008, s. 151.

18 Emir Yener, “Deniz Muharebeleri ve Müşterek Harekât (1792-1912)”, Gültekin Yıldız (ed.), *Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 228.

19 Çetinkaya Apatay, “Navarin, Çeşme ve Sinop Baskınları ve Sebepleri”, *Üçüncü Deniz Harp Tarihi Semineri Bildirileri*, (19-21 Nisan 2006-Gölcük), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 58.

oluşturulan deniz gücünün de Navarin'de yok edilmesi uzun vadede Osmanlı donanmasının bölgede devre dışı kalmasına sebebiyet vermiştir.

Fransızların Cezayir'i işgali ile birlikte Doğu Akdeniz'deki rekabet daha da kızışmış olsa da Fransa'nın 1870-1871 savaşında Almanya'ya yenilmesi Fransa'nın bölgedeki etkisini kaybetmesine neden olmuştur.²⁰ Osmanlı Devleti ise Doğu Akdeniz'deki gelişmelere gerektiği şekli ile müdahale edememiş ve Sultan Abdülaziz döneminde donanmaya yapılan yatırımlar ise Doğu Akdeniz'de tam bir hâkimiyet sağlayacak boyutlara ulaşmamıştır.²¹ Meseleye diğer bir açıdan bakıldığında ise Doğu Akdeniz'de caydırıcı bir donanma gücü meydana getirmek ve İskenderun limanı da bu donanma gücünün merkezi haline getirebilmek Sultan Abdülaziz döneminde devlet nezdinde bir ağırlık teşkil etmediği görülmektedir.²² Devletin böyle bir öncelik belirlememesinde bölgede hakimiyet tesis edebilmenin modern zırhlı savaş gemileriyle mümkün olabileceği düşüncesi de etkili olurken yüksek tonajlı zırhlı savaş gemisi inşası da Tersâne-i Âmire nezdinde devletin kapasitesini oldukça aşmakta idi.²³ Netice itibarıyla genel olarak 19. yüzyıl bağlamında Kızıldeniz ve Basra Körfezi gibi stratejik noktalarda dahi sadece kıyı sahil şeridini koruyabilecek ölçüde bir donanma gücünü elinden bulundurabilen Osmanlı Devleti'nin²⁴ Doğu Akdeniz'de tam hakimiyet sağlayabilecek bir vizyonunun olmadığı görülmektedir.

Fransızların Doğu Akdeniz'deki etkilerini kaybetmeleri ve Kıbrıs'ın İngilizlere üs olarak verilmesinden de yararlanarak Kıbrıs'ın hakimiyeti İngilizlere geçmiş ve İngilizler ayrıca 1882 yılında Mısır'ı işgal etmişlerdir. Hindistan deniz bağlantısının güvenliği için Larnaka ve İskenderiye limanlarını kullanmayı tercih eden İngiltere,²⁵ İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Doğu Akdeniz'de kesin bir hâkimiyet sağlamayı başarmıştır. Gelişmelere 21. yüzyıl penceresinden bakıldığında dünya petrolünün % 30'undan fazlasını sağlayan Ortadoğu'nun Avrupa ile bağlantısının Doğu Akdeniz üzerinden olduğu, Hazar bölgesinden çıkartılan petrolün de yine Doğu Akdeniz üzerinden dünyaya pazarlandığı göz önüne alındığında günümüzde Doğu Akdeniz'in stratejik öneminin oldukça fazla olduğu söylenebilir.²⁶ Ayrıca Doğu Akdeniz havzasının mevcut hidrokarbon yeraltı zenginlikleri de bir kısım devletlerin bölgeye olan ilgisini arttırmaktadır.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan İskenderun limanı ise Doğu Akdeniz'e açılan stratejik bir kapı olup Suriye ticaretinin kontrol edilmesinde de önemli bir bölge niteliği taşımaktadır.²⁷ İskenderun limanı, günümüzde Deniz Müzesi ve bazı sosyal tesisleri de içeren batı burnu sayesinde batı rüzgârlarına karşı korunaklı ama denizden esen kuzey ve karadan esen doğu rüzgârlarına karşı açık bir limandır. Limanın büyüklüğü uluslararası ticaret açısından önemli bir avantaj teşkil etmiş iken 18. yüzyılda 200'den fazla gemi alabilmesi, İskenderun

20 İsmail Görgen, Doğu Akdeniz'de İngiliz-Fransız Mücadelesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, 2013, s. 7-13.

21 Erhan Afyoncu, *Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2019, s. 257.

22 Mehmet Beşirli, "Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 2004, s. 248-250.

23 İbrahim Ege Akşahin, "Sultan Abdülaziz Devrinde Tersâne-i Âmire'de Zırhlı Gemi İnşa Projeleri", *Kadim*, 4, 2022, s. 66.

24 İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat ve Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul, 2010, s. 182.

25 Gürhan Yellice, "1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII:24, Bahar-2012, s. 16.

26 Oktay Çetin ve Hasan B. Usluer, "Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları ve Deniz Sınırlandırması", H. Çakmak- B. Şakir Şener (ed.), *Akdeniz Jeopolitiği*, C. 1, Nobel Yayınları, Ankara, 2019, s. 175.

27 Onur Çapar, "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz'de Stratejik Bir Fransız Yatırımı: İskenderun Limanı", *Akademik Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3:2, 2020, s. 78.

limanının potansiyelinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.²⁸ Doğal limana sahip olan İskenderun Körfezi caydırıcı bir donanma gücüne ev sahipliği yapabilmekte, İskenderun limanında konuşlu donanma da bu sayede güneyde Mısır’a güneybatıda Kıbrıs’a kadar olan bölgeyi denetim altına alabilme imkânına sahip olabilmektedir.²⁹ İskenderun limanı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarına ait olup günümüzde Limak Uluslararası Liman İşletmeleri tarafından kiralanarak işletilen sivil bir liman konumundadır.³⁰ Askerî liman ise İskenderun limanına komşu konumda bulunmakta ve içerisinde hücumbot, karakol gemisi ve mayın gemisi ebatlarında gemilerin bağlandığı bir limandır. Liman gerektiğinde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı ile Limak arasındaki anlaşma ile de Türk gemiler tarafından kullanılabilir.³¹ 21. yüzyıl deniz gücü stratejileri ve bölgenin yeraltı-yerüstü kaynakları göz önüne alındığında İskenderun limanı, Türk donanmasına hem savunma hem de taarruz bakımından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

İskenderun, MÖ 333 yılında Büyük İskender tarafından kurulan önemli bir yerleşim merkezi olup Yavuz Sultan Selim’in düzenlediği Mısır seferi esnasında da Osmanlı topraklarına katılmıştır.³² İskenderun, bu tarihten sonra muhtelif zamanlarda Şam, Halep ve Adana eyaletlerine bağlanmış ve en sonunda Halep vilayetine bağlı bir kaza merkezi olarak Osmanlı idari teşkilatında yerini almıştır.³³ Şehirde limanın ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi olmasa da İskenderun ve çevresiyle ilgili ilk bilgiler Venedik’in Halep konsolosunun (1592-1596) raporlarında yer almaktadır. Raporlarda İskenderun’un Payas Körfezi’nin ucunda olduğu, çevresinde pek çok su kollarının doğduğu dağlarla çevrili ıssız bir kumsal olduğu belirtilmektedir. Venedik raporlarında İskenderun limanının Akdeniz’in ve Osmanlı İmparatorluğu’nun kritik merkezlerinden gelenlerin uğrak noktası olduğu ifade edilmektedir. Kıyıda gayr-i Müslimlerin ikamet ettiği evlerin yanı sıra yabancı konsololar ile Avrupalı tüccarların oturdukları evler bulunmakla birlikte Müslüman halkın ise daha ziyade dağlık kesimde yaşamakta olduğu ifade edilmektedir. Evliya Çelebi ise Marsilya, Venedik ve Livorno gibi ticaret limanlarından kalkan yabancı bandıralı gemilerin Halep’e ulaşmak için kısa mesafesi ve güvenliğinden ötürü İskenderun limanını tercih ettiği, zaten Doğu Akdeniz’de de Trablusşam ve İskenderun arasında da büyük gemilerin barınabileceği başka bir limanın bulunmadığı bilgilerini vermiştir.³⁴ İskenderun limanı 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti tarafından bir yığınak ve askerî sevkiyat merkezi olarak kullanıldığı görülmekle birlikte 18. yüzyıldaki İran seferleri öncesinde de İstanbul, Mısır ve Rumeli’den gelen mühimmat ve asker nakleden gemilerin İskenderun limanına oradan da Halep üzerinden cepheye sevk edildikleri görülmüştür.³⁵

17. yüzyıldan itibaren İskenderun limanının ticaret hacminin arttığı bariz bir şekilde görülmesine rağmen, İskenderun limanının askerî potansiyelinin çok da artmadığı ve bu

28 M. Sait Türkhan, 18. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Ticaret ve Halep, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 227.

29 Ünsal Başak, Kıbrıs’ın Doğu Akdeniz’de Türkiye Açısından Stratejik Önemi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2006, s. 40-76.

30 “Limanın Teknik Özellikleri-Coğrafi Konum”, <https://www.limakports.com.tr/tr/liman-ozellikleri/liman-teknik-ozellikleri>, erişim 15.02.2024.

31 “Deniz Kuvvetlerine Ait Gemi İskenderun Limanı’nda”, *Deniz Gazete*, <https://www.denizgazete.com/deniz-kuvvetleri-ne-ait-askeri-gemi-iskenderun-limani-nda/43695/>, erişim 15.02.2024.

32 Çapar, “*Birinci Dünya Savaşı Sonrasında*”, s. 79.

33 Naim Ürkmez, Tanzimat’tan I. Dünya Savaşı’na İskenderun, *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2012, s. 455.

34 Mikail Acıpinar, “İskenderun İskelesi: Doğu Akdeniz’de Uluslararası Bir Ticaret Limanının İnkişafı Meselesi (1589-1612)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 44, 2020, s. 6-8.

35 M. Sait Türkhan, 18. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Ticaret ve Halep, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 226.

potansiyelin artması için ise 19. yüzyılın sonlarının beklenmesi gerektiği görülmüştür. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Kıbrıs'ın İngilizlere üs olarak verilmesi, Doğu Akdeniz'de Osmanlı donanmasının yavaş yavaş etkisiz hale gelmesine neden olmakla birlikte, Trablusgarp Savaşı'nda İtalyan donanmasının Beyrut limanını bombalaması ve İskenderun limanı açıklarında devriye gezmesi de İskenderun limanı üzerindeki tehdit potansiyelini arttırmaya başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) süresince ise müttefiklerin (İngiltere, Fransa) İskenderun limanına yönelik çeşitli planlar yaptıkları görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin Suriye ve Arap yarımadası ile irtibat noktası olan İskenderun limanına müttefikler tarafından Çanakkale Boğazı ile paralel bir operasyon düzenlenmesi planlanmış ve harekât merkezinin Kıbrıs olması kararlaştırılmış olsa da böyle bir kapsamlı harekât için 160.000 askere ihtiyaç duyulması nedeniyle planın uygulanmasından vazgeçilmiştir.³⁶ Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarında bölgede Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı yapan Liman von Sanders de müttefiklerin Selanik'te bulunan kuvvetlerini İskenderun limanına çıkarma için kullanabileceklerine dair bilgiler vererek müttefiklerin bu şekilde dört Osmanlı ordusunun birbirleri ile bağlantılarını kesmeyi amaçladıklarına dair İstanbul'a raporlar göndermiştir.³⁷ Müttefiklerin İskenderun limanına yönelik bir çıkarma gerçekleştirerek Suriye'deki Türk ordusunun geri çekiliş hattını kapatmayı ve Gazze hattından yapacakları taarruz ile de Türk ordusunu kuşatmayı amaçladıkları bölgede görev yapan başka komutanlar tarafından bildirilse de Osmanlı Devleti ve Almanya, İskenderun limanına yönelik müttefikler tarafından bir çıkarma yapılacağını tahmin ettikleri için İskenderun Körfezi'ni yoğun bir şekilde mayınlamışlar ve kıyıya toplar yerleştirerek müttefiklerin çıkarma harekâtını engellemeye çalışmışlardır. Müttefik donanmalarının İskenderun limanına gerçekleştirecekleri bir amfibi hücum harekâtı Osmanlı ordusuna çok büyük bir darbe vuracak olsa da Gazze'den gerçekleştirilen taarruzun oldukça başarılı olması müttefiklerin İskenderun limanına bir çıkarma gerçekleştirmesinin önüne geçmiştir. Sonuç olarak İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin İskenderun limanına yönelik oluşturdukları tehdit Osmanlı ve Alman genelkurmayının bu coğrafyaya kuvvet kaydırmasına ve bu kuvvetin bölgede sabit kalmasına sebebiyet verirken müttefiklerin istedikleri olmuş, İskenderun'daki Türk kuvvetleri başka cephelere gönderilememiştir. Osmanlı Devleti'nin kuvvet kaydırma eylemi de müttefiklerin dolaylı stratejisinin bir ürünü olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Suriye bölgesi Fransız manda yönetimine girmiş olup neredeyse İkinci Dünya Savaşı'na kadar giden süreçte İskenderun limanı Fransızların kontrolü altında kalmıştır.³⁸ 20 Ekim 1921 tarihinde Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması'nın 7. Maddesine göre İskenderun bölgesi için özel bir yönetim kurulması kararlaştırılsa da Türkiye'nin bölgeye yönelik ağırlığını koyabilmesi ancak 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin ardından gerçekleşebilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na doğru giden süreçte Fransa'nın Ortadoğu'daki ağırlığını kıta Avrupası'na kaydırmasını bir fırsat olarak gören Türkiye, Hatay'ın bağımsız bir devlet olmasının ardından Fransa ile olan münasebetlerini geliştirmiş ve 23 Haziran 1939 tarihinde de Hatay meclisi oybirliği ile anavatana katılmıştır.³⁹ Hatay'ın anavatana katılması ve İskenderun limanının

36 Ü. Gülsüm Polat, "I. Dünya Savaşı'nda Müttefiklerin (İngiltere-Fransa) İskenderun Çıkarma Planı ve İkinci Çanakkale Korkusu", *Gazi Akademik Bakış*, 7:14, 2012 s. 26-40.

37 Bundesarchiv, Militärarchiv; N 247/40, Sayfa No: 6, 26 Ekim 1916.

38 Yusuf Duran, *İskenderun Sancağı'nda Fransız Mandası (1920-1936)*, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007, s. 179.

39 S. Esin Dayı "Hayat Devleti ve Hatay'ın Anavatana Katılması", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 2002, s. 331-339.

tekrar Türkiye’nin eline geçmesi ile Türkiye hem Doğu Akdeniz’de oldukça stratejik bir konum elde etmiş hem de İkinci Dünya Savaşı’nda İngiltere’nin de içerisinde olduğu müttefik devletlerle doğrudan bağlantı kurabileceği önemli bir üsse de sahip olabilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması ile birlikte Türkiye tarafsızlığını ilan etse de savaşın ilerleyen sürecinde ABD ve İngiltere’nin başını çektiği müttefik güçlerle daha yakın ilişkiler içerisinde olmuştur. Bu bağlamda İskenderun limanı da İngiltere’nin Türkiye’ye sağladığı askerî yardımlar noktasında önemli bir koridor halini almıştır.⁴⁰ İkinci Dünya Savaşı esnasında İskenderun limanının Nazi Almanyası ve Faşist İtalya’nın nüfuz edebileceği alanın oldukça dışında yer alması, Türkiye ve İngiltere açısından önemli bir avantaj olarak değerlendirilmiş olup, özellikle İngiliz kraliyet donanmasının Doğu Akdeniz’deki üstün gücü Almanya ve İtalya’nın bölgede faaliyet yürütmesine müsaade etmemiştir. Savaş esnasında İngiltere’nin İskenderun limanında askerî gücü olduğuna dair bilgi bulunmasa da, Türkiye’yi orta vadede Almanya’ya karşı savaşa sokma niyeti taşıyan İngiltere için bu liman etkili bir şekilde kullanılmıştır.

2. İskenderun Limanı’nın Askerî Kapasitesi ve Türk Donanmasına Doğu Akdeniz’de Sağladığı Avantajlar

İskenderun limanının Türk donanmasına sağladığı stratejik avantajları daha net bir şekilde kavrayabilmemiz açısından Doğu Akdeniz’deki siyasî ve askerî gelişmelere odaklanmalı ve bu gelişmeleri de Soğuk Savaş’ın başladığı 1945 yılından itibaren ele almalıyız. Çünkü İkinci Dünya Savaşı’nın sonu ile birlikte dünyadaki ekonomik, siyasî ve askerî güç kavramı kıta Avrupası’ndan çıkarak ABD ile Sovyetler Birliği’ne geçmiş ve Doğu Akdeniz’deki güç dengeleri baştan aşağı değişmiştir. Aynı zamanda 1948 yılında İsrail devletinin kurulması ve Suriye’de Baas rejiminin iktidara gelmesi de bölgedeki gelişmeleri etkilerken 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı’na giden süreçteki gelişmeler de İskenderun limanının potansiyelini arttırmıştır. Soğuk Savaş döneminde bölgede cereyan eden Arap-İsrail Savaşları, ABD ve Sovyetler Birliği gibi iki nükleer gücün bölgeye odaklanmasına sebebiyet vermiş ve bu durum da Türkiye’nin bölgeye yönelik hassasiyetini kuvvetlendirmiştir. Sonuç olarak Soğuk Savaş dönemi ile birlikte Doğu Akdeniz’de yeni güç odakları ortaya çıktığı için Türkiye ve Türk donanması için İskenderun limanının potansiyeli daha da arttığı görülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Türkiye İskenderun limanının taktik ve stratejik misyonunu arttırmak adına yeni girişimlere başlamış olup bu bağlamda limanın genişletilmesi amaçlanmıştır.⁴¹ Taktik ve stratejik misyon kavramlarını biraz daha açmak gerekirse İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki süreçte Doğu Akdeniz’e ABD ve Sovyetler Birliği gibi yeni güç odaklarının gelmeye başlaması ve ilerleyen süreçlerde Sovyetler Birliği’nin Türkiye’yi Suriye üzerinden de sıkıştırmaya başlaması İskenderun limanının sahip olduğu potansiyelin Türkiye tarafından gözden geçirilmesine sebebiyet verdiği görülmüştür. Ayrıca Arap-İsrail Savaşları ve Kıbrıs sorunu da Türkiye’nin İskenderun limanına daha fazla öncelik vermesini sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminde gelişen yeni harp teknolojileri de Türkiye’nin bölgedeki mevcudiyetini kuvvetlendirme adına İskenderun limanının etkisini daha da arttırmıştır. Ayrıca ilerleyen tarihlerde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı’na bölgede güvenliğin sağlanması bakımından askerî savcı atamaları yapıldığı görülmektedir.⁴² İkinci Dünya Savaşı’nın hemen akabinde de ABD donanmasına mensup savaş gemileri de İskenderun limanına daha sık bir şekilde uğramaya başlamıştır. 11 Aralık 1947 tarihinde ABD’ne ait

40 Tuğba Korhan, “İkinci Dünya Savaşı’nda Mersin ve İskenderun Limanları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9:42, 2016, s. 710.

41 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 74-471-9, 1 Ağustos 1957.

42 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 305-17-15, Ek: 2, 8 Haziran 1964.

Tappahannock isimli akaryakıt ikmal gemisi İskenderun limanına yanaşırken eğitim görmek amacıyla ABD'ne gönderilecek Türk subay ve erler de bu gemiye binmişlerdir.⁴³ İlerleyen tarihlerde ABD donanmasına mensup başka savaş gemilerinin de İskenderun limanına uğradıkları görülmekle birlikte, 28 Ekim 1948 tarihinde İngiliz deniz kuvvetlerine mensup 1470 tonluk *Magpie* isimli fırkateyn de İskenderun limanına giriş yapmış, Türk Deniz Kuvvetleri de İngiliz fırkateyninin limana girişine müsaade etmiştir.⁴⁴ İlerleyen yıllarda ABD ve İngiliz donanmasına bağlı unsurlar İskenderun limanına ziyaretlerine devam etmiş, ancak bu devletler haricinde başka bir devlete ait donanma gemilerinin İskenderun limanını ziyaret ettiklerine dair bir bilgi bulunamamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1950'li yılların ortaları itibarıyla Kıbrıs meselesinin Türkiye için çok ciddi bir hal alması İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Türkiye'nin yeni bir Doğu Akdeniz stratejisi geliştirmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle Demokrat Parti döneminde Kıbrıs'a yönelik milli hassasiyetlerin artması⁴⁵ ve Kıbrıs'a Türkiye'nin bir müdahale gerçekleştireceğine dönük ihtimallerin kuvvetlenmesi, Türkiye'nin İskenderun limanına yönelik daha fazla takviye gerçekleştirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda Rumların Kıbrıs'taki Türklere yönelik saldırılarının artması ve Kanlı Noel olayları üzerine⁴⁶ 2 Haziran 1964 tarihinde Türk hükümeti Kıbrıs'a müdahale etme kararı alırken 5 Haziran 1964 tarihinde Türk donanmasına ait savaş gemileri İskenderun limanından açılmışlardır. Türk savaş gemilerinin İskenderun limanından harekete geçmeleri Yunanistan'da tedirginlik meydana getirmiş ve Trakya'da Türk sınırına yakın köyleri boşaltırken Doğu Akdeniz'deki Amerikan 6. Filosu da rota değiştirip Kıbrıs'a yönelmiştir. Dönemin ABD başkanı Johnson'un mektubu ile Türk donanmasının adaya müdahalesinin önüne geçilmiş olsa da Türkiye ABD'nin bu hamlesine 1967 Arap-İsrail Savaşları'nda ABD'nin Türkiye'deki üslerini kullanmasına müsaade etmeyerek karşılık vermiştir.⁴⁷ Kıbrıs'a müdahale hususunda ilerleyen yıllarda İskenderun limanındaki hareketlilik devam etmiş olup, 1967 yılında İskenderun limanına askeri yığınak yapılarak çıkarma harekâtı için gerekli emir beklenmiştir.⁴⁸

1960'lı yılların ikinci yarısında Kıbrıs'taki gelişmelere kayıtsız kalmayacağını ve adaya müdahale edeceğini her fırsatta dile getiren Türkiye, özellikle 1967 yılındaki darbenin ardından ABD'nin Yunanistan'a silah ambargosu uygulamasını iyi değerlendirmiş ve donanmasını daha da güçlendirmek adına Kıbrıs'a gerçekleştirilecek çıkarmada kullanmak üzere 1968 yılında Taşkızak Tersanesi'nde çıkarma botlarını denize indirmiştir.⁴⁹ Türkiye, 1968 yılında donanmanın vurucu gücünü arttırmak amacıyla Almanya'dan iki adet hücum bot gemisi alırken yine aynı yıl ABD'den beş adet mayın arama ve tarama gemileri satın almıştır. Kıbrıs'a gerçekleştirilecek çıkarma harekâtında kullanılmak üzere 1969 yılında ABD'den *TCG Donatan*, 1970 yılında da yine ABD'den *TCG İskenderun* ve *TCG İzmit* gemileri satın alınmıştır. Muhrip dışında hücum bot alımına da önem verilmiş olup Almanya'dan

43 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Umum Müdürlüğü, 115-80-8, 11 Aralık 1947.

44 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Umum Müdürlüğü, 117-68-11, 28 Ekim 1948.

45 Mustafa Albayrak, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16:46, 2000, s. 249-275.

46 Ulvi Keser, "21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11:23, 2011, s. 97-98.

47 Halil Akman, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanından Johnson Mektubuna Kıbrıs Sorunu (1960-1964)", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 22, 2012, s. 87-93.

48 Murat Tevfik Tenşi, 15 Temmuz 1974 Kıbrıs Darbesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, 2022, s. 44.

49 Savaş Sertel, "Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Türk Donanma Filosunun Modernleştirilmesi (1968-1974)", *BELGİ, Pamukkale Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 23, Kış 2022, s. 260.

satın alınan dokuz adet hücum bot Ocak 1970’te Türk donanmasına teslim edilmiştir. Diğer taraftan denizaltı filosunun güçlendirilmesine de önem verilmiş olup 1972 yılında ABD’den *TCG Oruç Reis* ve *TCG Uluç Ali Reis* denizaltıları ile Batı Almanya’dan ise *TCG Ülkü* yük gemisi satın alınmıştır.⁵⁰ Kıbrıs’ın hasım devletler tarafından Türk ana karasına yönelik üs olarak kullanılmasına müsaade etmek istemeyen Türkiye, İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Güney Deniz Saha Komutanlığı alanında hazırlıklarını tamamlamış ve bu hazırlıklar neticesinde 1974 yılı başlarında Türk donanması Akdeniz’de nicelik ve nitelik yönünden Yunan donanmasına kesin bir üstünlük sağlayabilmiştir.⁵¹ 15 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs’ta Makarios’a karşı gerçekleşen darbe sonucunda EOKA yanlısı Sampson iktidara gelmesi Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesi için gerekli koşulları sağlarken Türkiye’nin diyalog girişimleri de sonuçsuz kalmıştır.⁵² Kıbrıs Barış Harekâtı’nın icra edildiği esnasında İskenderun limanının hassasiyeti oldukça artmış olup 19 Temmuz 1974 tarihli kararlar Millî Güvenlik icaplarının ortaya çıkardığı lüzum üzerine Mersin limanı ile birlikte İskenderun limanının da uluslararası trafiğe kapatıldığı görülmüştür.⁵³ 19 Temmuz’u 20 Temmuz 1974’e bağlayan gece Mersin limanından harekete geçen *Tınaztepe*, *Adatepe*, *Çakmak* ve *Kocatepe* muhriplerinin koruması altında 33 çıkarma aracından oluşan konvoy Girne’nin 10 km kadar batısına çıkarma gerçekleştirmiştir.⁵⁴ Rumlar ise Türk çıkarmasını Magosa bölgesinden beklemekte oldukları için asıl beton tahkimatları buraya yapmışlar ve kuvvetlerinin çoğunu buraya yığmışlardır.⁵⁵

İskenderun limanının stratejik önemini daha net bir şekilde kavrayabilmemiz açısından Doğu Akdeniz’deki güç denklemlerinde mevcut bulunan diğer devletlerin donanma güçleri ve limanları hususunda da bilgiler vermemiz gerekecektir. Bu bakımdan günümüzde Doğu Akdeniz’deki mevcut statükoyu belirleyebilmemiz açısından bölgedeki gelişmeleri Soğuk Savaş döneminin başlarından itibaren ele almanın daha doğru olduğunu görmekteyiz. İkinci Dünya Savaşı esnasında Almanya’ya karşısında müşterek hareket eden Sovyet Rusya ve ABD, savaş sonrası dönemde uluslararası sistem içerisinde rekabete sürüklenmişlerdir. ABD öncülüğünde kurulan NATO ve SSCB öncülüğünde kurulan Varşova Paktı, sistem içerisinde güç dengelerinin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır.⁵⁶ Soğuk Savaş döneminde gerek İsrail’in kurulması sürecinde bölgedeki Arap-İsrail Savaşları ve Sovyetler Birliği’nin Suriye’deki Baas rejimi ile müşterek hareket ederek bölgede güç oluşturmaya çalışması gerekse Kıbrıs sorunu nedeniyle bölgedeki çatışmalar İskenderun limanının taktik ve stratejik açıdan önemini daha da arttırmıştır. Özellikle Türkiye’nin NATO’ya katılması sürecinde Türkiye ve ABD arasındaki münasebetlerde İskenderun limanı etkili olmuş iken Kore Savaşı’na asker gönderme sürecinde bu liman kullanılmış ve Tuğgeneral Tahsin Yazıcı emrindeki 259 subay, 395 astsubay, 4414 erbaş ve erden oluşan Birinci Türk Tugayı da 17 Eylül 1950 tarihinde İskenderun limanından yola çıkmıştır.⁵⁷

50 Age, s. 260-262.

51 Dinora Zhumatayeva, Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs Barış Harekâtının SSCB Kamuoyuna Yankıları, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2013, s. 139-186.

52 İbrahim Artaç, *Kıbrıs’ta Savaş ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989, s. 117.

53 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 317-47-9, 19 Temmuz 1974.

54 Mehmet Yıldırım, Bütün Yönleriyle 1974 Kıbrıs Harekâtı, *Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2004, s. 888.

55 Abdullah Cengiz Çetiner, Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Kara Muharebeleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2007, s. 59.

56 Seda Gözde Tokatlı, “Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7:1, 2022, s. 379.

57 “Menderes Hükümetinin Kore Savaşı’na Katılma Süreci”, <https://www.kureselsiyaset.org/menderes-hukümetinin-kore-savasina-katilma-sureci/>, erişim 29.06.2023.

İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Doğu Akdeniz'deki güç parametresinde Rus donanmasının mevcudiyetinin ve etkisinin oldukça belirleyici olduğu görülmektedir. Soğuk Savaş döneminde Rusların Doğu Akdeniz'e olan ilgisi 1949 Arap-İsrail Savaşı ile başlamışken Mısır'ın daha sonradan yüzünü batıya dönmesi ile Rusya'nın ilgisi tamamen Suriye'ye çevrilmiştir. Özellikle Suriye'nin Tartus limanının Rusya'nın bölgedeki üssü haline gelmesi, Türkiye ve NATO açısından İskenderun limanının önemini bir kat daha arttırmıştır.⁵⁸ Rusya'nın bu süreçte Türkiye'ye yönelik tehditkar politikası ve Arapları desteklemesi söz konusu olsa da Sovyetler Birliği'nin tam anlamıyla Doğu Akdeniz'e odaklanabilmesi ancak 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra Sovyet Beşinci Filosu'nun (*Pyadyy Eskadra*) kurulması ile oluşmuştur.⁵⁹ Rusya'nın Doğu Akdeniz'e tam olarak yerleşebilmesi ise 1971 yılında Rusya ve Suriye arasında imzalanan anlaşma uyarınca olmuş ve böylece Rusya, Tartus limanında üs kurma hakkı elde etmiştir.⁶⁰ 1983 yılına gelindiğinde Rusların Suriye'deki askerî varlığı iyice artmış olup Rusların bu ülkedeki askerî varlığı 5000'e çıkarken Suriye'ye alçak irtifa hava savunma sistemleri ile Mig-23 savaş uçakları teslim etmiştir.⁶¹ Suriye'nin Doğu Akdeniz'deki önemli konumundan ötürü bu ülkede konuşlu Rus askerlerinin ağırlıklı olarak muharebe deneyimi bulunan piyade sınıfı unsurlardan oluştuğunu görülmektedir. Rusların ilerleyen süreçte Tartus limanındaki askerî kapasiteleri daha da artmış olmakla birlikte Ruslar 2009 yılında üssü *Cruise* (Seyir) Füzesi taşıyabilen 4000 tonluk kruvazörlerin girişine uygun hale getirmişlerdir. 2017 yılında ise Tartus limanı balistik nükleer füze taşıma gücüne sahip büyük çaplı savaş gemileri alabilecek seviyeye ulaşmıştır.⁶² 31 Temmuz 2022 tarihinde yayınlanan Rusya Federasyonu Deniz Doktrininde Tartus limanından Rus donanmasının ana lojistik noktası olarak bahsetmekle birlikte Suriye Arap Cumhuriyeti topraklarındaki donanmanın lojistik merkezi temelinde Akdeniz'de Rusya Federasyonu'nun deniz varlığının kalıcı olarak sağlanması esas alınmıştır.⁶³ 30 Eylül 2015 tarihinden sonra Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın talebi üzerine Rusya Federasyonu, Karadeniz donanmasına ait gemileri ile Suriye Arap Cumhuriyet birliklerinin desteklenmesi için Tartus üssüne lojistik nakliyat başlatmış ve bu süreç kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Rusya Federasyonu'nun Tartus'a yönelik lojistik destek akışı "Suriye Ekspresi" olarak da adlandırılmıştır.⁶⁴ Rusya Federasyonu, Tartus Lojistik Üssü ve Hmeymin Hava Üssü'nün korunması ile bölge ülkeleri tarafından harekât alanına erişimin engellenmesi ve alanın kullanımının kısıtlanması için bölgedeki askerî varlığını arttırmaya başlamıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin Yunanistan ile ilişkilerini ve Türk donanmasının Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerini de yakından takip eden Rusların son

58 Burak Sarıkaya, "Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri", *TASAM*, 18 Eylül 2015, s. 1-15, https://tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9ETEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE_.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf, erişim 29.06.2023.

59 İsmail Köse "Doğu Akdeniz'de Soğuk Savaş Dönemi Sovyet Faaliyetleri: Pyadyy Eskadra (Beşinci Filo) ve Türk Boğazları", *Akademik Bakış*, 16:31, 2022, s. 63-71.

60 Burak Çalışkan, "Rusya-Suriye İlişkileri ve Ortadoğu Krizindeki Etkisi", *INSAMER*, s. 1-10; <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-rusya-suriye-iliskileri-ve-ortadogu-krizlerine-etkisi.pdf>, erişim 31.06.2023.

61 Mahmut Akpınar, İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz'de Rus Dış Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2009, s. 12-13.

62 Çağatay Özdemir, "Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi", *SETA*, 230, 2018, s. 12-13.

63 Captain Sarabjeet S. Parmar-Commander Ranendra S. Sawan-Captain Kamlesh K. Agnihotri (Retd.), "Maritime Doctrine of the Russian Federation 2022: An Analysis", https://www.researchgate.net/publication/362733679_MARITIME_DOCTRINE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION_2022_AN_ANALYSIS, erişim 09.08.2023.

64 "Пункт материально-технического обеспечения ВМФ России в Тартусе. Досье", <https://tass.ru/info/4808523>; erişim 09.08.2023.

zamanlarda Tartus limanına yönelik faaliyetlerinin yoğunlaştığı görülmekle birlikte⁶⁵ Doğu Akdeniz’de zaman zaman ilan ettiği kısıtlı sahalarda top ve füze atışları icra etmiştir.

İskenderun limanının avantajlarını belirleyen bir diğer husus ise Suriye’nin Lazkiye limanı ve Rusların bölgedeki mevcudiyetidir. Lazkiye limanı Doğu Akdeniz’de gerek Suriye gerekse Rusya açısından oldukça önemli bir limandır. Rusya’nın odak noktası olan Suriye’nin Lazkiye şehrinin güneydoğusunda bulunan Hmeymim Hava Üssü, taktiksel bir öneme sahip olup Rusya’nın bölgedeki askerî faaliyetlerinde önemli bir görev üstlenmektedir. Bahse konu hava üssü, aynı zamanda Bassel Al-Assad uluslararası hava alanı ile aynı bölgede yer almakta olup, Rusya tarafından bu hava üssünün lojistik nakliyatı da Lazkiye limanı üzerinden gerçekleştirilmektedir. Lazkiye limanının Rusya açısından önemi Suriye İç Savaşı esnasında daha da artmış olup, 7 Eylül 2015 tarihinde mühendislik birimleri Lazkiye’deki Hmeymim Hava Üssü’ne gelmiş ve askerî uçakların konuşlandırılması için hazırlıklara başlamışlardır. Rusya tarafından bu üsse An-124 ve Ilyushin İl-76 ulaştırma uçakları, İl-20M keşif uçakları, SU-24 M, SU-25 ve SU-34 taarruz uçakları, Mİ-24, Mİ-28, Mİ-35 ve Ka-52 taarruz ve destek helikopterleri konuşlandırılmıştır. 2021 yılında Hmeymim üssünün pist uzunluğu arttırılarak, bahse konu üsse Tu-22M3 uzun menzilli ağır bombardıman uçakları ile SU-35 savaş uçaklarının konuşlandırılması imkânı yaratılmıştır.⁶⁶ Hmeymim Hava Üssü’nde S-400 hava savunma sistemleri, Pantsir S1 ve S2 yakın hava sistemleri, Tor M2 kısa menzilli yakın hava sistemleri, İskender M kısa menzilli balistik füze sistemleri ile elektronik harp sistemleri konuşlu olup hava üssünde yaklaşık 2000 Rus personel görev yapmakta olup bölgede görevli Rus askerleri zırhlı araçlarla sürekli devriye gezmektedirler.⁶⁷ 2015 yılındaki askerî müdahalenin ardından Ruslar S-400 hava savunma füzeleri, taktik balistik füzeler ve seyir füzeleri ile Suriye hava sahasını kontrol etmekle birlikte aynı zamanda da Lazkiye ve Tartus’da bulunan teçhizatın kapasitesi sayesinde Türkiye’yi de etkileyebilecek bir donanımına sahip olmuştur.⁶⁸

Mevcut potansiyeli göz önüne alındığında İskenderun limanına yönelik en büyük tehdidin Suriye kıyılarında konuşlu Rus deniz gücünden geleceği tahmin edilmektedir. Bu iki üssü sayesinde İskenderun Körfezi’ndeki Türk deniz gücünün Akdeniz’in güney doğusuna tam anlamıyla nüfuz etmesini önlemeyi amaçlayan Ruslar, hava savunma sistemleri ve taktik balistik füzeler ile de Lazkiye ve Tartus’da mevcudiyetini güvence altına almışlardır.

Doğu Akdeniz’deki güç denklemleri içerisinde hiç şüphesiz en etkili güçlerden birisi ABD donanmasıdır. Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla birlikte Amerikan 6. Filosuna ait savaş gemileri de bölgede oldukça faal hale gelmişlerdir. 6-7 Nisan 1962 tarihinde Amerikan

65 “Шесть кораблей Северного и Балтийского флотов прибыли в Тартус”, <https://iz.ru/1286497/2022-02-04/korabli-severnogo-i-baltiiskogo-flotov-pribyli-v-punkt-vmf-rf-v-siri>, erişim 02.07.2023; “Турция отправила новое буровое судно в восточное Средиземноморье”, <https://www.interfax.ru/world/855958>, erişim 05.07.2023; “Битва за Средиземноморье: Турция и Греция решили наладить контакты”, <https://iz.ru/1138510/kseniia-loginova/bitva-za-sredizemnomore-turtcia-i-gretcia-reshili-naladit-kontakty>, erişim 05.07.2023.

66 Harun Aras, Suriye İç Savaşı Çerçevesinde Rusya’nın Hibrit Savaş Stratejisinin Analizi, *Doktora Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2022, s. 116-164; “Crews of Lolong-range Tu-22m3 Bbombers from the Russian Aair Babase Hmeymim performed Trtraining tTasks in the Eeastern Ppart of the Mediterranean Sea”, <https://eng.mil.ru/en/structure/forces/aerospace/news/more.htm?id=12363558@egNews>, erişim 09.08.2023.

67 “Russia Deploys S-400 Missile System In Syria”; <https://news.sky.com/story/russia-deploys-s-400-missile-system-in-syria-10337997>, erişim 09.08.2023; “как «Панцирь-С1» и С-400 «Триумф» обороняют авиабазу Хмеймим”; <https://tvzvezda.ru/news/202131907-cuxWu.html>, erişim 09.08.2023; “Report: Russia’s Dangerous Iskander-M Ballistic Missiles Are Now in Syria”, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/report-russias-dangerous-iskander-m-ballistic-missiles-are-18991>, erişim 09.08.2023; “Российские военные круглосуточно патрулируют сирийский порт Латакия из-за угрозы терактов”, <https://tass.ru/armiya-i-opk/13462701>, erişim 25.06.2023.

68 İlçay Türkeş, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kapsamında Baltık ve Doğu Akdeniz’in Oyun Teorisi ile Karşılaştırmalı Tehdit Analizi, *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul, 2021, s. 52.

6. Filosu Kıbrıs'ı ziyaret etmişken Kıbrıs'taki Dikelya ve Ağrotur isimli üsler vasıtasıyla ABD gerektiğinde Ortadoğu'ya müdahale edebilmiş ve Rusya'nın kıtalararası balistik füze rampalarına dönük dinlemeler gerçekleştirebilmiştir.⁶⁹1980'li yıllardan itibaren bölgede bulunan uçak gemileriyle, Girit ve İtalya'daki üsleriyle ABD'nin bölgeye yönelik ilgisinin ve 6. Filosu ile Doğu Akdeniz'deki caydırıcılığının arttığı görülmektedir. Soğuk Savaş boyunca Rusları güneyde kuşatarak onların Akdeniz'e inmesini engellemeye çalışan ABD günümüz de de Doğu Akdeniz'deki keşfedilen enerji kaynakları ile Rusya'nın doğalgaz ihracat kapasitesine alternatif bir yol arayışı içerisindeydi.⁷⁰ Dolayısıyla İskenderun limanına yönelik doğrudan bir tehdit potansiyeli bulunmasa da Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki mevcudiyetini istemeyen ve Doğu Akdeniz'deki mevcut enerji kaynaklarını Rusya'ya karşı bir koz olarak kullanmayı tercih eden ABD, bölgeye yönelik askerî mevcudiyetini üst seviyede tutmayı misyon haline getirmeyi başarmıştır.

İskenderun limanının Doğu Akdeniz'deki önemini belirleyen diğer bir güç ise İsrail donanmasıdır. İsrail donanması, Doğu Akdeniz'e ve Akabe Körfezi ile Hint Okyanusu'na açılmakta olup her daim deniz sınırlarının ve deniz ulaştırma rotalarının güvenliğini sağlamakla görevlendirilmiştir. Günümüzde İsrail donanmasının karargâhı Tel Aviv'de olup Hayfa, Aşdod ve Atlik limanları ise İsrail donanmasının Akdeniz'deki üsleri konumundadır.⁷¹ İsrail deniz kuvvetlerinin ana unsurlarını üç adet Saar 5 sınıfı korvet, 8 adet de Saar 4,5 sınıfı güdümlü füzeli hücum bot teşkil etmekte olsa da yaklaşık 9.500 personele sahip İsrail Deniz Kuvvetleri, teşkilat ve bütçe bakımından İsrail savunma kuvvetlerinin diğer unsurlarına göre daha mütevazı bir kapasiteye sahiptir.⁷² Özellikle Soğuk Savaş döneminde Doğu Akdeniz'deki Rus mevcudiyeti ve Suriye'deki rejimin oluşturduğu tehdit Türkiye ile İsrail'i bölgede ortak hareket etmeye itmişken⁷³ Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından Türkiye ve İsrail'in Doğu Akdeniz'deki müşterek faaliyetleri bir süre daha devam etmiş ve bu bağlamda iki ülke savaş gemileri ortak tatbikat icra etmişlerdir.

Sahip olduğu potansiyel bağlamında Türk donanmasına denk bir gücü olmasa da İsrail hava kuvvetlerinin caydırıcılığı ile denizaltılarının nükleer başlık taşıyan torpido atabilme yeteneğine sahip olması, İsrail donanmasına oldukça yüksek seviyede özgüven sağlamaktadır.⁷⁴Sahip olduğu avantajlara rağmen İsrail donanmasının kapasitesinin İskenderun limanına yönelik bir tehdit oluşturma ihtimali oldukça azdır. Ayrıca Suriye kıyılarında Rus deniz gücünün mesafe yönünden yakınlığı nedeniyle İsrail'e birinci derecede tehdit oluşturduğu göz önüne alındığında da İsrail donanmasının tüm kapasitesini Suriye'den gelebilecek bir saldırıya ayıracağı daha doğru bir tespit olacaktır.

Doğu Akdeniz'de diğer bir güç odağı olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, deniz gücü olarak Türk donanmasını ya da İskenderun limanını tehdit edebilecek bir potansiyele sahip olmasa da Avrupa Birliği ve İsrail ile atacağı ortak adımlar sayesinde bölgeden daha fazla

69 Halil Akman, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanından Johnson Mektubuna Kıbrıs Sorunu (1960-1964)", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 22, 2012, s. 75-76.

70 Selen Erdem, Doğu Akdeniz Sorunları Çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2022, s. 75-76.

71 Cenk Özgen, "İsrail Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun Rolü", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15:31, 2019, s. 522-523.

72 Arda Mevlütoğlu, "İsrail Deniz Kuvvetleri'nin Modernizasyon Programları", *Savunma Politikaları Araştırmaları*, 10:86, 2019, s. 85-89.

73 Tangiz Huseyni, İsrail'in Doğu Akdeniz Enerji Politikasının Türkiye'ye Muhtemel Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2018, s. 96.

74 "Israel Tests Missile for Defending Maritime Assets", <https://www.jpost.com/israel-news/article-717726>; erişim 26.06.2023.

kazanım elde etme yoluna gidebilecektir.⁷⁵ Aynı zamanda sıcak bir çatışma durumunda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin potansiyelini belirleyecek diğer bir unsur da Yunanistan ya da Fransa’nın bölgeye ne kadar kuvvet kaydıracağı hususu olacaktır. Fransa’nın Doğu Akdeniz’de Yunanistan ile tam uyum içerisinde olduğu ve gerginlik durumunda Doğu Akdeniz’e kuvvet sevk edebileceği söylenebilir.⁷⁶

Fransa’nın Kasım 2015’te Charles de Gaulle uçak gemisi ile 24 Rafale savaş uçağını Doğu Akdeniz’de görevlendirdiği ve Suriye semalarında 5000 sorti gerçekleştirdiği, ayrıca Şubat 2022’de aynı geminin Doğu Akdeniz’de görevlendirilerek Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile müşterek hava tatbikatına (TALOS/2022) katıldığı görülmekle birlikte, kritik bir anda Fransa’nın da Doğu Akdeniz’deki çatışmaya dahil olabileceği göz önüne alınmalıdır.⁷⁷ Bir uçak gemisine sahip bulunsa da bölgenin Fransız ana karasına uzaklığı ve Doğu Akdeniz’e seyr-ü sefer gerçekleştirmenin maliyeti, bölgedeki gelişmelere Fransa’nın anında müdahale etmesini engellemektedir. Ayrıca Fransa ile uzlaşma içerisinde olup Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ndeki liman ve üsleri kullanabilecek durumda olsa da Yunan donanmasının Türk donanmasının niceliksel ve niteliksel üstünlüğü karşısında tek başına Doğu Akdeniz’de bir etki göstermesi mümkün görülmemektedir.⁷⁸

Doğu Akdeniz’deki diğer bir güç odağı ise Çin olmakla birlikte bu devlet Rusya ile müşterek olarak Doğu Akdeniz’deki etkilerini arttırmaya çalışmaktadırlar. Çin, Mayıs 2015’de Rusya ile birlikte Doğu Akdeniz’de on gün süren bir tatbikat gerçekleştirmiş olup, Çin ve Rusya bu manevraya 9 savaş gemisi ile katılmışlardır. Çin, Temmuz 2017’de Rusya ile Doğu Akdeniz’de bir tatbikat daha gerçekleştirirken Çin’in bu tatbikatı orta ve uzun vadede Çin’in bölgedeki askerî varlığını arttıracaklarını göstermektedir.⁷⁹ Fakat Çin’in bölge dışı bir aktör olması ve Pasifik’teki kazanımların Çin için daha fazla öncelik taşıyor olması kısa vadede İskenderun limanının bulunduğu coğrafyada bu devletin bir tehdit oluşturma ihtimalini asgari seviyeye indirmektedir.

Günümüzde Güney Deniz Saha Komutanlığı bünyesinde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı tarafından bilfiil kullanılan İskenderun limanı, Türkiye’nin gerek Doğu Akdeniz’de gerekse Kıbrıs özelinde millî menfaatlerimizi korumak açısından hayati derecede önem taşımaktadır. İskenderun Körfezi, 70 m körfez içi su derinliği ile düşman donanmasının olası bir su üstü ve denizaltı saldırısını kısıtlamaktadır. Mersin limanı gibi doğrudan açık denize çıkışı olan bir liman da olmaması sebebiyle İskenderun Körfezi, içerisine konuşlanacak her türlü alt yapıya da doğrudan bir savunma imkânı sağlayabilmektedir. Hem körfez çıkış noktalarına yerleştirilecek SAM bataryaları hem de Geçitkale Hava Meydanı ve Dipkarpaz Burnu’na konuşlandırılacak bataryalar ile de bölgenin güvenliğini temin edebilmektedir. Askerî ehemmiyetinin yanında ekonomik olarak da Türkiye’ye fayda sağlayan İskenderun limanı, Doğu Akdeniz’deki ticaretin Kafkaslar ve Irak coğrafyasına önemli bir koridor vazifesi görmektedir. İskenderun limanı askerî olarak önemini Kıbrıs Barış Harekâtı ile

75 Ferhat Kökyal, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Akdeniz Politikası”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 26:101, 2021, s. 162-163.

76 İdris Lıka, “Fransa’nın Doğu Akdeniz’deki Tehlikeli Oyunu”, *SETA-ANALİZ*, 330, 2020, s. 14.

77 “Fransa Charles de Gaulle Uçak Gemisini Doğu Akdeniz’den Çekti”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-charles-de-gaulle-ucak-gemisini-dogu-akdenizden-cektiler/706267>, erişim 20.06.2023; “French Rafale fighter jets over Cyprus”, <https://www.financialmirror.com/2022/02/10/french-rafale-fighter-jets-over-cyprus/>, erişim 09.08.2022.

78 Peter Carstens, “Griechenland und Türkei: Wer Hat die Stärkste Flotte?”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19.09.2020, <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/griechenland-und-tuerkei-wer-hat-die-staerkste-flotte-16960385.html>, erişim 20.06.2023.

79 Cihan Dizdaroğlu, “Jeopolitik Güç Mücadelesi: Çin’in Doğu Akdeniz’deki Varlığı”, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 6:11, 2023, s. 10.

Mersin limanına kaptırmış olsa da İskenderun Körfezi'nin askerî anlamda değeri ve içerisinde konuşlu kıymetli sanayi alt yapısı deniz kuvvetlerinin bu bölgede bulunmasını zorunlu kılmaktadır. İskenderun limanının potansiyeli ve Türkiye'ye sağladığı avantaj, Türkiye'nin ABD, Rusya, Yunanistan, Fransa, Suriye, İsrail ve GKRY'ye karşı taktik ve stratejik açıdan avantaj sağlamakta olup Mavi Vatan bağlamında Türkiye'nin gücüne güç katmaktadır.

3. İskenderun Limanı'nın Türkiye'ye Sağladığı İktisadî Avantajlar

İskenderun limanının da içerisinde bulunduğu Doğu Akdeniz coğrafyası tarihin pek çok döneminde dünya ekonomisinde önemli bir ağırlık teşkil etmiştir. Ortaçağ'dan itibaren Venedik ve Ceneviz gibi devletlerin varlığı bölgede iktisadî bir hareketlilik meydana getirir de Doğu Akdeniz'de Osmanlı hakimiyetinin oluşması Kafkasya'dan İskenderun Körfezi'ne kadar olan coğrafyadaki hareketliliğin daha fazla hissedilmesini sağlamıştır.⁸⁰ Osmanlı Devleti'nin askerî gücü ile Levant bölgesinde huzur ve güveni tesis etmesi, korsan faaliyetlerini de asgarî düzeye indirmesi İskenderun limanının ekonomik potansiyelinin artmasına olanak vermiştir. Fakat coğrafi keşifler ile birlikte dünya ticaret rotalarının değişmesi Doğu Akdeniz'in ekonomik etkisini kaybetmesine sebep olmuş ve bu durum da ne yazık ki İskenderun limanı olumsuz etkilemiştir.⁸¹ Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz'in iktisadî potansiyelinin tekrar artması için askerî harekât düzenlemiş olsa da bunlarda başarı elde edememiştir.⁸² Doğu Akdeniz'deki ticari durgunluk yaklaşık iki yüzyıl sürmüştür olsa da 19. yüzyılın ikinci yarısında Süveyş Kanalı'nın açılması ve 1869 yılında kanalda seyr-ü sefere başlanması dünya ticaretinde mühim bir değişiklik meydana getirmiş ve İskenderun limanı ile bölgedeki diğer limanlar Doğu Akdeniz'deki ekonomik canlanmadan olumlu yönde etkilenmiştir.⁸³ Süveyş Kanalı'nın açılması ve Doğu Akdeniz'deki ticari gelişmeler ilerleyen süreçte Osmanlı devlet adamlarını bölgedeki limanların durumunu iyileştirmeye dönük hamleler yapmaya zorlasa da İskenderun limanına yönelik iyileştirmeye dönük bir girişim meydana gelmemiş ve İskenderun limanı bu süreçte biraz daha geri planda kalmıştır.⁸⁴ 19. yüzyılın sonları itibariyle İskenderun limanı özelinde Doğu Akdeniz'deki ekonomik gelişmeler bu çerçevede gerçekleşse de 20. yüzyılın başlaması ile birlikte caydırıcı bir donanma gücüne sahip olan İtalya'nın Doğu Akdeniz'de etkisi artmış ve Trablusgarp Savaşı esnasında İtalyan donanması İskenderun limanını abluka altına alarak bölgeye ticaret gemilerinin giriş-çıkışına sınırlandırma getirmiştir.⁸⁵ İskenderun ve Doğu Akdeniz'deki pek çok Osmanlı limanını abluka altına alarak Osmanlı Devleti'ni iktisadî olarak çöküşe zorlamayı ve barış masasına oturtmayı planlayan İtalyanlar kısa süre zarfında bu amaçlarına ulaşmışlardır. Birinci Dünya Savaşı esnasında ise hem Osmanlı piyasalarındaki durgunluk hem de Doğu Akdeniz'in silahlı çatışma alanı haline gelmesi

80 İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat, Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul, 2007, s. 16; Maurice Aymard, "XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz'de Korsanlık ve Venedik" (çev. M. Genç), *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23:1-2, 1963, s. 226; Hüsni Yücekaya, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Venedik Ticareti", *Tarih Okulu Dergisi*, 15:56, 2022, s. 9.

81 Bernard Lewis, *Orta Doğu* (çev. Selen Y. Kölay), Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2011, s. 224; Hüseyin Güneş, "XVI. ve XVII. Asırda Akdeniz'in İktisadî Yapısı ve Osmanlı Devleti", *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:1, 2019, s. 49.

82 Mehmet Tuğrul-Yunus Emre Aydınbaş, "Coğrafi Keşiflerle Birlikte Değişen Ticaret Yolları ve Osmanlıların Geliştirmiş Olduğu Stratejiler", Mehmet Bulut (ed.), *Medeniyetler Güzergahı İpek Yolu'nun Yeniden Doğuşu*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 154.

83 Danyal Bendiz, "Süveyş Kanalı'nın Önemi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 9:3, 1951, s. 331.

84 Durmuş Akalın, Süveyş Kanalı (Açılışı ve Osmanlı Devleti'ne Etkisi 1854-1882), *Doktora Tezi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2011, s. 274.

85 İsrail Kurtcephe, *Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 106-107.

İskenderun limanının ticarî olarak faaliyet yürütmesinin önüne geçmiştir.⁸⁶ Görüldüğü üzere yirminci yüzyılın başlarında meydana gelen Trablusgarp Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı’nın Doğu Akdeniz’deki serbest ticaret ortamını sınırlandırması İskenderun limanının ekonomik kapasitesini doğrudan etkilemiş ve Osmanlı Devleti’nin mevcut durumu değiştirebilecek askeri ya da diplomatik gücünün bulunmaması da İskenderun limanının bu süreçten olumsuz etkilenmesine sebebiyet vermiştir.

Savaştan sonra meydana gelen 1929 Ekonomik Buhranı Türkiye’nin dış ticaretinde önemli tahribat meydana getirmiş, dünya piyasalarında tarımsal ürünlere olan talebin azalması, bu ürünlerin dünyadaki fiyatlarının düşmesine yol açmış ve bu da ekonomisi tarıma dayalı Türkiye’nin ihracatını olumsuz etkilemiştir.⁸⁷ 1929 Krizi nedeniyle dünya ekonomilerinin daralması, yabancı ülkelerin Türkiye’den hammadde ürünleri almasında azalmaya gitmesine yol açmış ve bu durum da Türkiye’nin ihracatını olumsuz etkilemiştir. Türkiye bu durumu içe kapanarak aşma yoluna gittiği için İskenderun limanı gibi önemli bir dışa açılma kapısını faaliyetlerine sınırlanma getirmek zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı⁸⁸ ve Arap-İsrail Savaşları⁸⁹ esnasında Doğu Akdeniz coğrafyasının çatışma alanı haline gelmesi İskenderun limanına yapılacak yatırımları da olumsuz etkilerken özellikle 1956 yılındaki Süveyş Kanalı Krizi Doğu Akdeniz’deki ticaret hacminde daralmaya sebep olmuş ve bu durum da dolaylı olarak İskenderun limanını etkilemiştir.⁹⁰ Görüldüğü üzere Doğu Akdeniz’de meydana gelen her istikrarsız dönem ya da küresel piyasalardaki bozulma İskenderun limanını doğrudan etkilemiş olup İskenderun limanı bu süreçten iktisadî açıdan tahribata uğrayarak çıkmıştır.

Soğuk Savaş 1991 yılında ABD ve müttefiklerinin galibiyeti ile sonuçlanmış Sovyetler Birliği’nin kurmuş olduğu sistem çökmüştür. Yeni dönem ile birlikte dengeler değişmiş ve Doğu Akdeniz, Türkiye için önemli bir nüfuz alanı haline gelmiştir.⁹¹ Soğuk Savaş sürecinde özellikle Sovyet tehdidi nedeniyle dış politikada daha itidalli hareket eden Türkiye, bu tehdidin ortadan kalkması ile birlikte başta Doğu Akdeniz olmak üzere pek çok noktada daha farklı bir dış politika takip etmeye başlamıştır. Türkiye’nin oluşturduğu yeni politika da başta ekonomik olmak üzere İskenderun limanına daha fazla misyon yüklenmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda Doğu Akdeniz’de tespit edilen 1,7 milyar varillik iki petrol rezervinin İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde bölgenin ekonomik kalkınmasını sağlayabileceği, İskenderun körfezinin de potansiyel petrol ve gaz sahaları içerisinde yer almasının bölgeye yatırımları arttırabileceği öngörülmektedir.⁹² Aynı zamanda Doğu Akdeniz’in Karadeniz’e

86 Zafer Toprak, *İttihat-Terakki ve Cihan Harbi: Savaş Ekonomisi ve Türkiye’de Devletçilik 1914-1918*, Homer Kitapevi, İstanbul, 2003, s. 101; Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s. 184.

87 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988, s. 31; Erdem Meraklı, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İzmir Limanı, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2020, s. 88; Erdem Yavuz, “1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye’ye ve Diğer Ülkelere Olan Etkisinin İstatistik Analizi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14:2, 2021, s. 386.

88 Ali Fikret Atun, *İkinci Dünya Harbi’de Kuzey Afrika Harekâtı ve Alman Dersler*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998, s. 107-136

89 Osman Yalçın, “1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 5, 2021, s. 79-83.

90 Mehmet Erkan Kılıhoğlu, “1956 Süveyş Krizi ve Ortadoğu’ya Etkisi”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6:2, 2021, s. 737.

91 Abdurrahman Soğuksu, Soğuk Savaş Sonrası Jeopolitik Yapılanmanın Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunlarına ve Politikalarına Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2007, s. 32; Şenol Kantarcı, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı “Koalisyonlar Dönemi Mi?”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8:16, 2012, s. 51.

92 Mehmet Ali Alhan, “Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları Ekseninde: Türkiye, Avrupa ve ABD Basınındaki Haber Başlıklarının Karşılaştırmalı Duygu Analizi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:42, 2021, s. 1442-1443.

kıyısı olan devletlerin ve Ortadoğu ülkelerinin açık denizlere erişimine imkan verebilecek durumda olması da İskenderun limanını iktisadî açıdan daha değerli hale getirmektedir.⁹³ Sonuç olarak İskenderun limanının ekonomik potansiyeli, Doğu Akdeniz coğrafyasındaki istikrar ile doğru orantılıdır. Arap-İsrail çatışması, Suriye iç savaşının genişlemesi, Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerginliğin Doğu Akdeniz'e sıçraması ya da öngörülemeyen başka bir çatışma durumu İskenderun limanını iktisadî açıdan olumsuz etkileyecektir. Aynı zamanda Irak coğrafyası ve Kafkasya'nın da Akdeniz'e açılma güzergahında bulunan İskenderun limanının adı geçen bölgelerdeki gerginlikten etkileneceği ve payına düşeni alacağı göz ardı edilmemelidir. Fakat tüm bunlara rağmen Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de daha aktif bir dış politika takip etmesi ve uluslararası konjonktürün Türkiye lehine uygun olması İskenderun limanının ekonomik olarak kısa ve orta vadede daha fazla ön plana çıkmasına olanak sağlayacaktır.

Sonuç

Bir limanın stratejik bir öneme sahip olması, askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik öneminin mevcut olmasına ve bu önemini de her dönemde koruyor olmasına bağlıdır. Aynı zamanda limanın coğrafi konumunun da onun stratejik önemini belirleyen diğer bir kriter olduğunu da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bir savaş ya da askerî harekât esnasında limanın bir süreliğine herhangi bir güç tarafından konjonktürel olarak kullanılması o limanın öneminin sadece taktiksel olduğu ve kısa ya da orta vadede limanı kullanana gücün bölgeden çekileceği anlamına gelmektedir. İskenderun limanının bu zikredilen hususlara haiz bir liman olduğu, coğrafi olarak da Ortadoğu, Transkafkasya ve Anadolu'nun denize açılan güzergahı içerisinde bulunduğu görülmektedir. Bu limanın Büyük İskender döneminden başlayarak günümüze kadar geçen süreçte askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik önemini koruduğu ve İskenderun limanına sahip olan devletlerin de limanın bu avantajlarını önemli ölçüde kullanmayı bildikleri görülmektedir. Yaptığımız araştırma neticesinde İskenderun limanının stratejik önemini belirleyen en önemli unsurun Doğu Akdeniz'in bizzat kendisi olduğu sonucunu elde etmiş bulunmaktayız. Antik dönemlerden başlayan süreçte zaman zaman azalmaya uğramış olsa da Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik öneminin tarihin her döneminde mevcut olduğu bir gerçektir. Doğu Akdeniz'de faaliyet yürütmeyi planlayan her askerî gücün de İskenderun limanına doğrudan ya da dolaylı bir etkisi olduğu görülmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin İran seferleri esnasında kuvvetlerinin bir kısmını deniz üzerinden İskenderun limanına gönderdiği ve buradan cepheye kaydırıldığı, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne karşı savaşan İngiltere ve Fransa'nın Suriye'deki Osmanlı askerî gücünü zayıflatmak amacıyla İskenderun limanına bir amfibi taarruz planladığı bilinmektedir. Genel olarak İskenderun limanının stratejik önemini belirleyen limanın askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik öneminin olmasından kaynaklanmakla birlikte bu önemi kendisine veren temel unsurun da Doğu Akdeniz'in kendisi olduğunu ifade edebiliriz.

Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Soğuk Savaş dönemi ile birlikte Doğu Akdeniz'e Sovyetler Birliği ve İsrail gibi devletlerin dahil olmasının yanında Amerika Birleşik Devletleri'nin de İsrail'i destekleme adı altında Doğu Akdeniz'e yerleşmesi bölgedeki güç parametrelerinde de önemli değişikliklere sebebiyet vermiştir. İki kutuplu dünyada nükleer güce de sahip olan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği envanterlerindeki caydırıcı silahları da bölgeye kaydırılmışlardır. Türkiye'nin bu iki nükleer güç ile rekabet edebilmesinde İskenderun limanının avantajlarını kullanması gerekmektedir. 1964-1974 yılları arasındaki Kıbrıs Barış Harekati'na giden süreçte Türkiye, İskenderun limanının

93 Hasan Sencer Peker, Kübra Öztürk Oktay ve Yavuz Şensoy, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8:1, 2019, s. 94.

stratejik önemini kullanmayı bilmiştir. Her ne kadar harekât Mersin limanından gerçekleşmiş olsa da İskenderun limanı da destekleyici güç bağlamında faal olmuştur. Mavi Vatan konsepti içerisinde Türk donanması Doğu Akdeniz’de etkin ve caydırıcı bir güç olmak ve bu gücün devamlılığını sağlamak adına İskenderun limanının stratejik avantajlarını kullanmakta ve belirli kazanımlar elde etmektedir. Bölgedeki Rusya’nın Tartus ve Lazkiye limanları, İsrail’in Aşdod limanı ile Amerika Birleşik Devletleri’nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ndeki üslerini dengelemek adına İskenderun limanının bölgedeki etkinliği oldukça önemlidir. Sonuç olarak bir limanın stratejik bir öneme sahip olabilmesi için askerî, siyasî, iktisadî ve jeostratejik avantajlarının yanında bu avantajların farkında olan bir donanma vizyonunun da bulunması gereklidir. Aksi takdirde limanın avantajlarının kullanılmasında aksamalar meydana gelebilir.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamızın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

Arşivler

Bundesarchiv, Militärarchiv

N 247/40, Sayfa No: 6, 26 Ekim 1916. (Liman Von Sanders’in Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Kaleme Aldığı Almanca Raporu-Die Grunde für des Militärischen Zusammenbruch des Türkei)

Reiche Marine, 49/936, Sayfa No: 2, 1917-1918. (İskenderun Limanı’ndaki Mayın Hatlarını Gösteren Kroki)

Devlet Arşivleri Başkanlığı

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 74-471-9, 1 Ağustos 1957. (İskenderun Limanı’nın Genişletilmesine Dair Teklifin Tetkiki)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 305-17-15, Ek: 2, 8 Haziran 1964. (Akdeniz Bölge ve İskenderun Üs Komutanlığı’na Yapılan Tayin)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Müdürlüğü, 115-80-8, 11 Aralık 1947. (ABD Donanmasına Ait Tappahannock İsimli Akaryakıt İkmal Gemisinin ABD’ye Gidecek Türk Subay ve Erbaşlarını Almak İçin İskenderun Limanı’na Gelmesine İzin Verilmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Müdürlüğü, 117-68-11, 28 Ekim 1948. (İngiliz Donanmasına Ait Magpie İsimli Fırkateynin İskenderun Limanı’nı Ziyaret Etmesi ve Telsizle Haberleşmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Müdürlüğü, 126-62-16, 14 Ağustos 1951. (Deniz Kuvvetleri’ne Gizli Üslerin Kurulması İçin İnşaat Masrafları Olarak İskenderun’a 300.000 Liranın Verilmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 151-71-12, 26 Ocak 1959. (İngiliz Donanmasına Ait Tabard İsimli Denizaltının İskenderun Limanı’na Gelmesine İzin Verilmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 317-47-9, 19 Temmuz 1974. (Mersin ve İskenderun Limanları’nın Uluslararası Trafığe Kapatılması)

Basılı Eserler

ACIPINAR Mikail (2020). “İskenderun İskeleyi: Doğu Akdeniz’de Uluslararası Bir Ticaret Limanı’nın İnkişafı Meselesi (1589-1612)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 44, 1-40.

- AFYONCU Erhan (2019). *Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- AĞIR Osman ve TAKAR Meram (2016). “Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13:2, 285-306.
- AKALIN Durmuş (2011). Süveyş Kanalı (Açılışı ve Osmanlı Devleti’ne Etkisi), *Doktora Tezi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- AKPINAR Mahmut (2009). İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz’de Rus Dış Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- AKŞAHİN İbrahim Ege (2022). “Sultan Abdülaziz Devrinde Tersâne-yi Amirede Zirhlı Gemi İnşa Projeleri”, *Kadim*, 4, 55-76.
- ALHAN Mehmet Ali (2021). “Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları Ekseninde: Türkiye, Avrupa ve ABD Basınındaki Haber Başlıklarının Karşılaştırmalı Duygu Analizi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:42, 1438-1466.
- APATAY Çetinkaya (2006). “Navarin, Çeşme ve Sinop Baskınları ve Sebepleri”, *Üçüncü Deniz Harp Tarihi Semineri Bildirileri*, (19-21 Nisan 2006-Gölcük), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Ankara, 58-66.
- ARAS Harun (2022). Suriye İç Savaşı Çerçevesinde Rusya’nın Hibrit Savaş Stratejisinin Analizi, *Doktora Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- ARTUÇ İbrahim (1989). *Kıbrıs’ta Savaş ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul.
- ASLAN Mahir (2014). “1783 Kırım’ın Rusya’ya İlhakı Süresince II. Katerina’nın Yunan Projesi ve Önemi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 213, 221-230.
- ATUN Ali Fikret (1998). *İkinci Dünya Harbi’de Kuzey Afrika Harekâtı ve Alınan Dersler*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- AYMARD Maurice (1963). “XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz’de Korsanlık ve Venedik”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23:1-2, 219-238.
- BENDİZ Danyal (1951). “Süveyş Kanalı’nın Önemi”, *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 9:3, 329-347.
- BEŞİRLİ Mehmet (2004). “Sultan Abdülaziz’den Birinci Dünya Savaşı’na Osmanlı Donanması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 243-274.
- BİLGİÇ Emine (2018). Doğu Roma İmparatorlu İustinianus ve Sasani İmparatoru Hüsrev Anuşirvan’ın Doğu Akdeniz Politikalarının Karşılaştırılması, *Doktora Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- BORATAV Korkut (1988). *Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- BOSTAN İdris (2007). *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat ve Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul.
- BOSTAN İdris (2010). *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat ve Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul.
- BRAUDEL Fernand (2021). *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası III* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Tercen Matmaacılık, Ankara.
- CLAUSWITZ Carl von (2015). *Savaş Üzerine*, (Çev. Selma Koçak), Doruk Yayınları, İstanbul.
- ÇAPAR Onur (2020). “Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz’de Stratejik Bir Fransız Yatırımı: İskenderun Limanı”, *Akademik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3: 2, 76-106.
- ÇETİN Oktay ve USLUER B. Hasan (2019). “Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Deniz Sınırlandırması”, H. Çakmak ve B. Şakir Şener (ed.), *Akdeniz Jeopolitiği*, C: 1, Nobel Yayınları, Ankara, 173-186.
- ÇETİNER Abdullah Cengiz (2007). Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Kara Muharebeleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- ÇOLAK Kamil (2008). “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)”, *SAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, II, 141-183.
- DAYI, S. Esin (2002). “Hatay Meselesi ve Hatay’ın Anavatana Katılması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 331-340.
- DURAN Yusuf (2007). İskenderun Sancağı’nda Fransız Mandası (1920-1936), *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- DÜNDAR Recep (2002). “Kıbrıs’ın Fethi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul, 667-678.
- ECHEVARRÍA II Antulio J. (1996). “Moltke and the German Military Tradition: His Theories and Legacies”, *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 26:1, 91-93.
- ELDEM Vedat (1994). *Harb ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- EMECEN M. Feridun (2013). “Doğu Akdeniz’de Osmanlı Stratejisi: Sokullu Mehmet Paşa ve Kıbrıs”, *Akdeniz’de İslâm Medeniyetleri: Milletlerarası Konferans Tebliğleri*, Lefkoşe 01-04 Aralık 2010,

İstanbul, 177-183.

- ERDEM Selen. (2022). Doğu Akdeniz Sorunları Çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- GÖRGEN İsmail (2013). Doğu Akdeniz’de İngiliz-Fransız Mücadelesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- GÜNEŞ Hüseyin (2019). “XVI. ve XVII. Asırda Akdeniz’in İktisadî Yapısı ve Osmanlı Devleti”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:1, 47-52.
- GÜNGÖR Hüseyin Murat (2012). Mersin Limanı ile Doğu Akdeniz’deki Türk Limanlarının Ticaretine Etkileri Bakımından Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, Toros Üniversitesi, Mersin.
- İŞİPEK Ali Rıza ve ÖZDEMİR Oğuz (2006). *1770 Çeşme Deniz Savaşı*, Denizler Kitapevi, İstanbul.
- KANTARCI Şenol (2012). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı Koalisyonlar Dönemi Mi?”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8 :16, 47-84.
- KAVAK Hüseyin (2016). Birinci Haçlı Seferi Esnasında Doğu Akdeniz’in Durumu, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- KESER Ulvi (2011). “21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11: 23, 65-98.
- KILIÇ Çalık Yıldız (2019). Napolyon’un Doğu Akdeniz Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- KILLIOĞLU Mehmet Erkan (2021). “1956 Süveyş Krizi ve Ortadoğu’ya Etkisi”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6:2, 726-757.
- KISA S. Arif (2019). Selçukluların Anadolu ve Doğu Akdeniz Siyaseti (1081-1243), *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- KORHAN Tuğba (2016). “İkinci Dünya Savaşı’nda Mersin ve İskenderun Limanları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9: 42, 710-714.
- KÖKYAL Ferhat (2021). “Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Akdeniz Politikası”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 26: 101, 143-168.
- KURTCEPHE İsrail (1995). *Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- LEWIS Bernard (2011). *Ortadoğu*, Selen Y. Kölay (çev.), Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- MERAKLI Erdem (2020). 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İzmir Limanı, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- MEVLÜTOĞLU Arda (2019). “İsrail Deniz Kuvvetlerinin Modernizasyon Programları”, *Savunma Politikaları Araştırmaları*, 10: 86, 85-89.
- ÖZDEMİR Çağdaş (2018). “Rusya’nın Doğu Akdeniz Stratejisi”, *SETA*, 230, 6-16.
- ÖZGEN Cenk (2019). “İsrail Savunma Stratejisinde Denizaltı Filosunun Rolü”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15:31, 497-545.
- ÖZYİĞİT Ertan ve ÖZSARAC Halil (2021). *Barbaroslar: Akdeniz’in Anlatılmamış Hikayesi*, Deren Matbaacılık, İstanbul.
- PEKER Hasan Sencer, OKTAY Kübra Öztürk ve Şensoy YAVUZ (2019). “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye’nin Enerji Güvenliği”, *Güvenlik Bilimler Dergisi*, 8:1, 85-106.
- POLAT Ü. Gülsüm (2014). “I. Dünya Savaşı’nda Müttefiklerin (İngiltere-Fransa) İskenderun Çıkarma Planı”, *Gazi Akademik Bakış*, 7:14, 21-48.
- RİCHARD Rousseau Richard (2012). “Strategic Perspectives: Clausewitz, Sun-tzu and Thucydides”, *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 15:2, 74-75.
- SERTEL Savaş (2022). “Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Türk Donanma Filosunun Modernleştirilmesi (1968-1974)”, *BELGİ-Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 23, 253-279.
- TENŞİ Tefik Murat (2022). 15 Temmuz 1974 Kıbrıs Darbesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- TOKATLI Seda Gözde (2022). “Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4, 376-406.
- TOPRAK Zafer (2003). *İttihat-Terakki ve Cihan Harbi: Savaş Ekonomisi ve Türkiye’de Devletçilik 1914-1918*, Homer Kitapevi, İstanbul.
- Tuğrul MEHMET ve AYDINBAŞ Yunus Emre (2014). “Coğrafi Keşiflerle Birlikte Değişen Ticaret Yolları

ve Osmanlıların Geliştirmiş Olduğu Stratejiler”, Mehmet Bulut (ed.), *Medeniyetler Güzergahı İpek Yolu'nun Yeniden Doğuşu*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 151-156.

- TUNA Ozan (2022). “Alman Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Romanya Ordusunun Askerî Kapasitesi ve Köstence Limanı'nın Stratejik Önemi”, *Karadeniz Araştırmaları*, XIX: 76, 1043-1056.
- TUNA Ozan ve Ünlü Mucize (2017). “I. Dünya Savaşı Başlarında Batum Limanının Stratejik Önemi ve Osmanlı Donanmasının Batum Limanı'nı Bombalaması”, Mehmet Okur, Bahadır Güneş ve Ülkü Köksal (ed.), *Birinci Dünya Savaşı'nda Karadeniz ve Kafkasya: Askeri, Siyasi ve Sosyal Gelişmeler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon, 263-283.
- TÜRKEŞ İlkay (2021). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kapsamında Baltık ve Doğu Akdeniz'in Oyun Teorisi ile Karşılaştırmalı Tehdit Analizi, *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul.
- TZU Sun (2017). *Savaş Sanatı* (Çev. Pınar Erturan), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- ÜNLÜ Oğuzhan (2020). Doğu Akdeniz'de Mersin ve İskenderun Limanlarına Alternatif Üs Yeri Seçimi, *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, Ankara.
- ÜRKMEZ Naim (2012). Tanzimat'tan I. Dünya Savaşı'na İskenderun, *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- YALÇIN Osman (2021). “1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 5, 53-104.
- YAVUZ Erdem (2021). “1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye'ye ve Diğer Ülkelere Olan Etkisinin İstatistik Analizi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14:2, 378-390.
- YELLİCE Gürhan (2012). “1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII: 24, 13-26.
- YENER Emir (2013). “Deniz Muharebeleri ve Müşterek Harekât (1792-1912)”, Gültekin Yıldız (ed.), *Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1912)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 227-249.
- YILDIRIM Mehmet (2004). Bütün Yönleriyle 1974 Kıbrıs Harekâtı, *Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- YÜCEKAYA Hüsnü (2022). “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Venedik Ticareti”, *Tarih Okulu Dergisi*, 15:56, 1-24.
- ZHUMATAYEVA Dinora (2013). Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs Barış Harekâtının SSCB Kamuoyundaki Yankıları, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.

İnternet Kaynakları

- SARIKAYA Burak (2015). “Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri”, *TASAM*, 18 Eylül 2015, s. 1-15, https://tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9E_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9E_TEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE_.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf, erişim 29.06.2023.
- CARSTENS Peter, “Griechenland und Türkei: Wer Hat die Stärkste Flotte?”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19.09.2020; <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/griechenland-und-tuerkei-wer-hat-die-staerkste-flotte-16960385.html>, erişim 20.06.2023.
- “Fransa Charles de Gaulle Uçak Gemisini Doğu Akdeniz'den Çekti”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-charles-de-gaulle-ucak-gemisini-dogu-akdenizden-cekti/706267>, erişim 20.06.2023.
- “Israel Tests Missile for Defending Maritime Assets”, <https://www.jpost.com/israel-news/article-717726>, erişim 25.06.2023.
- “Sa'ar 6: The New Backbone of Israel Navy”, <https://www.jpost.com/israel-news/saar-6-the-new-backbone-of-israels-navy-for-decades-to-come-analysis-648788>, erişim 23.06.2023.
- “Maritime Doctrine of the Russian Federations 2022: An Analysis”, [https://www.researchgate.net/publication/362733679_MARITIME_DOCTRINE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION_2022_AN_ANALYSIS; Captain Parmar S. Sarabjeet-Commander Sawn S. Ranendra-Captain Agnihotri K. Kamlesh \(Retd\), erişim 09.08.2022](https://www.researchgate.net/publication/362733679_MARITIME_DOCTRINE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION_2022_AN_ANALYSIS; Captain Parmar S. Sarabjeet-Commander Sawn S. Ranendra-Captain Agnihotri K. Kamlesh (Retd), erişim 09.08.2022).
- “Российские военные круглосуточно патрулируют сирийский порт Латакия из-за угрозы терактов”, <https://tass.ru/armiya-i-opk/13462701>, erişim 25.06.2023.
- “Битва за Средиземноморье: Турция и Греция решили наладить контакты”, <https://iz.ru/1138510/kseniiia-loginova/bitva-za-sredizemnomore-turtciia-i-gretciia-reshili-naladit-kontakty>, erişim 05.07.2023.
- “Турция отправила новое буровое судно в восточное Средиземноморье”; <https://www.interfax.ru/>

world/855958, erişim 05.07.2023.

“Шесть кораблей Северного и Балтийского флотов прибыли в Тартус”; <https://iz.ru/1286497/2022-02-04/korabli-severnogo-i-baltiiskogo-flotov-pribyli-v-punkt-vmf-rf-v-sirii>, erişim 02.07.2023.

“Пункт материально-технического обеспечения ВМФ России в Тартусе. Досье”, <https://tass.ru/info/4808523>, erişim 09.08.2023.

“Crews of long-range Tu-22m3 bombers from the Russian air base Hmeymim performed training tasks in the eastern part of the Mediterranean Sea”; <https://eng.mil.ru/en/structure/forces/aerospace/news/more.htm?id=12363558@egNews>, erişim 09.08.2023.

“Menderes Hükümetinin Kore Savaşı’na Katılma Süreci”, <https://www.kureselsiyaset.org/menderes-hukümetinin-kore-savasina-katilma-sureci/>, erişim 29.06.2023.

“Russia Deploys S-400 Missile System In Syria”, <https://news.sky.com/story/russia-deploys-s-400-missile-system-in-syria-10337997>, erişim 09.08.2023.

“как «Панцирь-С1» и С-400 «Триумф» обороняют авиабазу Хмеймим”, <https://tvzvezda.ru/news/202131907-cuxWu.html>, erişim 09.08.2023.

“Report: Russia’s Dangerous Iskander-M Ballistic Missiles Are Now in Syria”; <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/report-russias-dangerous-iskander-m-ballistic-missiles-are-18991>, erişim 09.08.2023.

“French Rafale Fighter Jets over Cyprus”, <https://www.financialmirror.com/2022/02/10/french-rafale-fighter-jets-over-cyprus/>, erişim 09.08.2023.

“Limanın Teknik Özellikleri-Coğrafi Konum”, <https://www.limakports.com.tr/tr/liman-ozellikleri/liman-teknik-ozellikleri>, erişim 15.02.2024.

“Deniz Kuvvetlerine Ait Gemi İskenderun Limanı’nda”, *Deniz Gazete*, <https://www.denizgazete.com/deniz-kuvvetleri-ne-ait-askeri-gemi-iskenderun-limani-nda/43695/>, erişim 15.02.2024.

EKLER

Ek 1:

Osmanlı Devleti ve Almanya Tarafından İskenderun Körfezi’ne Yerleştirilen Mayınlar⁹⁴

94 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Reiche Marine 49/936*, Sayfa No: 2, 1917-1918